SPRAWOZDANIE

DYREKCYI C. K. GIMNAZYUM

IM. FRANCISZKA JÓZEFA WE LWOWIE

ZA ROK SZKOLNY 1913.

TREŚĆ:

1. Ludwik Skoczylas: Jak objaśniać utwory poetyckie w szkole?
2. Franciszek Barański: Dr. Franciszek Tomaszewski (Wspomnienie pośmiertne).
3. Część urzędowa przez dyrektora.

WE LWOWIE.
NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO.
Z DRUKARNI JAKUBOWSKIEGO i SP.
1913.

RR i.215
Spr. 133

Jak objaśniać utwory poetyckie w szkole?

I.

Utwory poetyckie wypełniają przeważną część wypisów szkolnych, a na wyższych stopniach nauki języka polskiego, przy nauce literatury polskiej, stanowią jej część integralną. Więc zagadnienie: „Jak objaśniać utwory poetyckie w szkole?“ obejmuje najważniejszą część ogólnej metody nauczania języka polskiego w naszych szkołach i ma pierwszorzędne znaczenie ze stanowiska pedagogicznego i dydaktycznego. Odpowiedzieć jednak wprost na pytanie: Jak objaśniać utwory poetyckie w szkole? — nie podobna. Byłoby to bowiem tak, jak odpowiadać na pytanie: Jak budować dom? nie rozwiązawszy wprzód pytania: Dla kogo ma się ów dom budować, oraz: Na co się wogóle domy buduje?

Dlatego sądzę, że nie można mówić o metodzie objaśniania utworów poetyckich w szkole, nie określiwszy wprzód ściśle, jaką rolę w wychowaniu spełniają utwory poetyckie; to zaś pytanie łączy się również ściśle z zagadnieniem dalszem: Czem jest utwór poetycki sam w sobie, co stanowi jego właściwy charakter?

Ten sposób przeprowadzania rozumowania wyda się może komuś zbyt prymitywnym. I ja nie posługiwałbym się nim, gdyby nie to, że ze strony najpoważniejszych i doświadczonych kolegów zawodowych słyszałem często tego rodzaju zdania, jakoby najważniejszą kwestyą w nauce języka polskiego była kwestya metody wspólnej dla ustępów poetyckich jak i niepoetyckich i jakoby można o niej mówić, nie licząc się ściśle z materyałem naukowym, którym się nauczyciel posługuje, ani z celem wychowania, do którego się tego materyału używa.

Charakterystycznem jest, że takie opinie wychodzą najczęściej od tych, którzy są gorącymi obrońcami historyi literatury polskiej według dzisiejszego planu naukowego, którzy na jednym planie kładą poezyę i prozę, rzeczywistość i fikcyę artystyczną. Na dnie takich opinii leży przeświadczenie, że prawda poezyi w niczem nie różni się od prawdy życia, tkwi fałszywy z gruntu pogląd na istotę poezyi, a stąd i na rolę, jaką poezya ma spełniać w wychowaniu.

Opinie te są dość rozpowszechnione, więc wyminąć ich nie można i nie należy. Tymi względami kierując się, ustaliłem porządek mej pracy i wysuwam naprzód zagadnienie: Czem jest utwór poetycki sam w sobie — następnie w krótkości rozwijam pogląd na rolę poezyi w całokształcie wychowania, wysnuty z określenia charakteru poezyi, a rozwiązawszy te dwa zagadnienia, przechodzę do trzeciego: Jak objaśniać utwory poetyckie w szkole?

Po tym krótkim wstępie zacznę od pytania pierwszego. Czem jest utwór poetycki sam w sobie? Jaka jest jego natura i charakter, jego przedmiot i zakres?

Gdybyśmy to pytanie zadali uczniowi klasy ósmej, otrzymalibyśmy niezawodnie odpowiedź, że utwór poetycki jest to przedewszystkiem dzieło sztuki. Lecz właśnie ów nowy wyraz „sztuka“, wprowadzony do określenia, jest czemś, co dla umysłu dojrzałego przedstawia się jako zagadnienie niesłychanie trudne i dające możliwość rozmaitych rozwiązań. Pojęcie „sztuki“ może być rozpatrywane z rozmaitego stanowiska i ze stanowiska różnych epok i ras, a także z poziomu różnych umysłów i kultur.

Cóż tedy będziemy uważali za meritum sprawy, z jakiego stanowiska będziemy zagadnienie owo rozwiązywać? Niewątpliwie, że ze stanowiska współczesnego, to jest ze stanowiska współczesnych zapatrywań na sztukę. Współczesny pogląd na sztukę uwarunkowany jest całym szeregiem doświadczeń, przez wiedzę współczesną stwierdzonych. Mam tu na myśli przedewszystkiem psychologię. Psychologia twórczości artystycznej zawdzięcza kilku bardzo wybitnym umysłom doby współczesnej pewne ścisłe wskazania, które mogą torować drogę dalszym w tym kierunku podjętym badaniom. Dzięki tym uczonym odchylił się rąbek tajemniczej zasłony, ukrywającej proces twórczy przed nami. Czegoż tedy na podstawie tych badań dowiadujemy się o istocie i charakterze poezyi? Oto przede-

wszystkiem tego, że sfera poezyi nie jest tą samą, z której pochodzi rzeczywistość naszego codziennego życia. Rzeczywistość, jaką zna poeta, leży poza sferą rzeczywistości dnia powszedniego. Leży ona poza sferą intellektu, a nawet zmysłów poety. Sięga w tajemniczą, niedającą się wyrazić stronę życia.

Jeśli istotnie poezya odbija świat tajemniczy, świat nigdy niesłyszanych dźwięków, nigdy nieoglądanych obrazów, nigdy nieodczutych woni — to cóż znaczą w poezyi te wspaniałe obrazy, barwy, wonie i dźwięki, przepełniające ramy każdego utworu poetyckiego? Czem są owe piękne porównania, śmiałe przenośnie, głębokie symbole? Czem są rytmy i rymy, czem dźwięczne zestawienia zgłosek, czem nieoczekiwane składnie wyrazów? Czem wreszcie cały ten materyał, z którego powstaje wiersz, to jest — język?... czem? Niech odpowie na to wielki poeta! Mickiewicz w nieśmiertelnej swej Improwizacyi tak tę rzecz przedstawia:

„Gdzie człowiek, co z mej pieśni całą myśl wysłucha,
Obejmie okiem wszystkie promienie jej ducha?
Nieszczęsny, kto dla ludzi głos i język trudzi:
Język kłamie głosowi, a głos myślom kłamie;
Myśl z duszy leci bystro, nim się w słowach złamie,
A słowa myśl pochłoną i tak drżą nad myślą,
Jak ziemia nad połkniętą, niewidzialną rzeką;
Z drżenia ziemi czyż ludzie głąb nurtów docieką,
Gdzie pędzi, czy się domyślą?...
Uczucie krąży w duszy, rozpala się, żarzy,
Jak krew po swych głębokich, niewidomych cieśniach;
Ile krwi tylko ludzie widzą w mojej twarzy,
Tyle tylko z mych uczuć dostrzegą w mych pieśniach!“

Któż nie zna tej bolesnej skargi naszego poety na niemoc władz psychicznych, na usterki języka, kiedy idzie o wyrażenie tajemnicy życia, duchowej rzeczywistości, ukrytej przed naszymi zmysłami.

Język, wyrazy, dźwięki i z nich stworzone obrazy i harmonie — to tylko znaki niewypowiedzianej nigdy, bo w zupełności nigdy zapomocą mowy ludzkiej niewyrażalnej tajemnicy. Dają one tylko słabe wyobrażenie o tem, co dusza poety w chwili natchnienia wie i czuje. Tę rolę spełniają one w poezyi we właściwy sobie sposób. Przez osobliwe zestawie-

nia słów, wywołujących pewne doznania natury czysto estetycznej. Droga, jaką wskazuje poezya do swej odrębnej rzeczywistości, do odczucia tajemnicy życia — wiedzie przez piękno słowa. Magiczna siła słów, jakich używa poeta, ma zdolność poruszania naszej duszy i hypnotyzowania jej. Wywołuje ona w nas stan pewnego odurzenia, które sprawia, że poczucie codziennej rzeczywistości, świadomość siebie samych i otaczającego nas świata zostają przytłumione, a jednocześnie podnosi się poczucie ogólnego tonu życiowego, ożywia się wyobraźnia, potęguje uczucie. W stanach tej estetycznymi środkami wywołanej hypnozy błyskawicznie nieraz, w jednej chwili, widzimy i słyszymy to, co poeta w momencie natchnienia widział i słyszał, a czego język ludzki wypowiedzieć nigdy nie będzie umiał. Prawdziwe przeżycie duszy przy czytaniu utworu poetyckiego mogą wywołać tylko słowa, mające moc zaklęcia. Owo wielkie mysterium, owa wewnętrzna przemiana, której dokonywa w nas poezya, polegająca z jednej strony na pewnej hypnozie, na pewnem znieczuleniu władz psychicznych na praktyczną stronę życia, a z drugiej strony na wywołaniu pewnego moralnego entuzyazmu, na wyzwoleniu duszy z więzów zmysłowości, które ułatwia nam jednoczenie się z całością bytu i życia, z najgłębszą, istotną jego tajemnicą — dokonywa się w poezyi jedynie przy pomocy środków natury estetycznej, to jest porównań, przenośni, symbolów oraz rytmicznego doboru dźwięków tkwiących w słowach.

Natura poezyi nie zna innego środka, jak owo oczarowanie, ową magię uprawianą przez poetę przy pomocy słowa. I nie trzeba sobie wyobrażać, że jest to przywilej jakiejś doskonałej pieśni. Dąży do tego każda pieśń samorzutnie, choć nie każda w równym stopniu to osiąga. Zdarza się często, że poeta bez szczerego natchnienia, nie odczuwając owej odmiennej rzeczywistości, usiłuje odtworzyć to, co jest tylko środkiem wiodącym do celu, to jest pewien stan hypnozy, odurzenia, samym przepychem słów i dźwięków. Lecz tacy poeci i takie poezye nie powinny wchodzić w materyał naukowy w szkole.

Zresztą w każdej, najskromniejszej nawet ludowej piosence jest to dążenie do wprowadzenia czytelnika w pewien stan hypnozy, a następnie do zjednoczenia jego duszy z ogólną duszą bytu.

Ta przemiana, jaka się dokonywa w duszy artysty w chwili tworzenia, odbija się — rzecz naturalna — przedewszystkiem w jego dziele. Proces ten wyjaśniają estetycy nic nie wyjaśniającem określeniem, że artysta przetwarza rzeczywistość. Otóż owo przetwarzanie rzeczywistości, mające źródło w tajemniczej przemianie, jaka się dokonywa wewnątrz samego poety, jest niczem innem, jak doznaniem choćby lekkiego tchnienia innej rzeczywistości, którem się karmi dusza poety, i chęcią udzielenia tego doznania ludziom, błądzącym po brzegach ogromnego morza codziennej rzeczywistości, ludziom, niedomyślającym się pobliża czegoś, co jest wieczne i nieskończone.

Jeśli ogół wykształconych ludzi nie może wejść w ten świat zaczarowany, przechodzi koło niego obojętnie — to winno temu przedewszystkiem ich wykształcenie, które ze stanowiska racyonalistycznego analizuje każdy szczegół, rozpatruje pojedyncze etapy jakiegoś utworu, a nie umie i nie może nigdy wejść odrazu w istotę utworu, nie potrafi wprowadzić nikogo w całą głębię duszy poety i duszy świata. Bo przed umysłem racyonalisty giną najpiękniejsze zjawiska, wszystkie cuda poezyi, a ożywia się tylko martwy szkielet środków poetyckich, które on ze swego stanowiska rozważa, co jednak nic z odczuciem piękna nie ma wspólnego.

Z utworami poetyckimi dzieje się tak, jak z dziećmi. Jeśli się do nich zbliża ktoś, kto je odczuwa, otwierają one przed nim wszystkie swe skarby, jeśli zaś jest to człowiek nieodczuwający ich, wówczas chowają przed nim swe skarby i są jakby manekiny martwe, bezduszne i złe.

Jeśli poezya jest pewnego rodzaju magią, wiodącą nas jednak do wysokich tajemnic bytu, to oddziaływanie jej nie dokonywa się przez inteligencyę, rozum, który analizuje i krytykuje, ale przeciwnie przez te władze psychiczne, które leżą poza tem wszystkiem, powiedzmy słowami Mickiewicza: przez „czucie i wiarę“. Sztukę trzeba przedewszystkiem czuć!

Za nic erudycya, inteligencya, bystrość myślenia — jeśli ktoś nie umie czuć. Taki ktoś może czytać najpiękniejsze arcydzieła poetyckie, przechodzić koło najwspanialszych dzieł sztuk plastycznych, przebiegać galerye i muzea całego świata, patrzeć się na najosobliwsze cuda natury — i ani raz nie zapali się szczerym zachwytem na ich widok, nie zatrzyma przy

nich swej duszy, nie zadrży tą delikatną rozkoszą, która wypływa z doznania estetycznego.

Suggestya uczuciowa stanowi całą siłę sztuki. Czem jest zatem wobec niej słuchacz, widz, czytelnik? Czem? Pewnego rodzaju medyum [1]). Medyum muzyczne, malarskie, poetyckie.

Wprawdzie niewielu jest takich, którzy się znają dobrze na muzyce, malarstwie, poezyi, ale prawie wszyscy mogą ją odczuwać.

Niezdolność odczuwania jest stanowczo rzadszem zjawiskiem, niż gruntowna znajomość sztuki. W tej powszechnej zdolności odczuwania tkwi specyalna właściwość sztuki, zdolność oddziaływania jej na niewykształcone masy.

Ale sztuka działa nie tylko przez czucie, ale i przez wiarę — jak powiada Mickiewicz. Wiara bowiem ułatwia działanie. Kto wierzy, poddaje się suggestyi o wiele łatwiej, niż ten, który nie wierzy. Wystarczy porównać, jak słucha kazania człowiek wierzący i niewierzący. Ale nie tylko religia opiera się o wiarę. Potrzebną ona jest także w sztuce. Każdy nowy kierunek w sztuce, wnoszący nową wartość estetyczną, wymaga wiary. Ta wiara musi w przyjmującym tkwić, nieraz podświadomie, jeśli się ma ku nowemu kierunkowi skłonić. Tem się tłumaczy, że pewien kierunek artystyczny zdobywa sobie i nawraca nawet opornych przeciwników. I sztuka ma swoje „nawrócenia". Wielcy nieraz pisarze i wielkie dzieła czekają długie lata, aby znalazł się ktoś, wierzący w nie.

Jeśli dziś ogół wykształcony zajmuje się Norwidem, to przedewszystkiem dlatego, że znalazł się człowiek, którego kulturze estetycznej zawierzyliśmy, a który w Norwida... uwierzył!

Wiara w sztuce — jest zawsze jednak czemś apryorycznem, co w nas musi tkwić, choćby pod dziesiątą warstwą duszy ukryte, abyśmy je przyjęli. Jeśli tej możności w nas niema, to nawrócenie do pewnego stylu czy kierunku będzie powierzchowne i formalne, jak formalnemi bywają nieraz t. zw. przejścia na wiarę.

Nasuwa się obecnie pytanie, czy wszystkie możliwości odczuwania stylów dawniejszych, dzisiejszych i przyszłych tkwią a priori w każdym człowieku? Jest to oczywiście wy-

---

[1]) Heilpern: Przyczynki do psychologii twórczości. Lwów 1912.

kluczone. Wskazują na to tysiące przykładów. Estetyk francuski Guyau twierdził nawet, że każdy może tylko jednego autora głęboko odczuwać, a nawet jedno tylko dzieło. Jest to niewątpliwie przesada w przeciwnym kierunku. Wrażliwość estetyczną można rozwinąć i w tem tkwi elementarne zadanie wychowania wobec sztuki. Jak rozwinąć zmysł estetyczny w młodzieży szkolnej?

Dopóki młodzież pewnego dzieła sztuki nie odczuwa, dopóty wszelkie rozprawianie na ten temat, wszelkie wiadomości o tem dziele są płonne.

Z własnego doświadczenia pedagogicznego muszę na tem miejscu zrobić spostrzeżenie, że nie widziałem wśród naszej młodzieży takiej, którąby się entuzyazmowała lub wogóle odczuwała piękno poezyi polskiej z doby humanizmu lub pseudoklasycyzmu. W wypadkach, gdzie mi wskazywano takie przykłady, przekonałem się, że jest to entuzyazm tylko dla pozaartystycznej wartości dzieła, nic z odczuciem sztuki nie mającej wspólnego.

A więc pewien uczeń klasy szóstej zajmował się „pod wpływem" swego profesora filozofią Kochanowskiego, humanizmem Szymonowicza, wpływem poetów francuskich na Krasickiego i t. p.

Prawdziwego odczucia dzieła sztuki klasycznej lub pseudoklasycznej wśród młodzieży szkolnej — nie mogłem dotąd stwierdzić ani w jednym wypadku.

Doświadczenie to potwierdza tylko w zupełności, co powiedziałem powyżej, że odczucie sztuki, możliwość odczucia różnych stylów jest z jednej strony apryoryczna, z drugiej zaś do pewnej skali ograniczona, że wreszcie rozwinięcie tej skali zależy od wychowania, od systematycznej kultury zmysłu estetycznego. Nie należy także o tem zapominać, że na tem właśnie polu ujawnić się musi wśród uczniów ogromne zróżniczkowanie w zdolności poddania się wrażeniu estetycznemu.

Dopiero na tem polu występuje w całej pełni wada zasadnicza współczesnego wychowania, t. j. owa dążność do równania dusz, do ściągania ich do pewnego wspólnego wszystkim poziomu. Jest to przeniesiona z innej dziedziny życia zasada bezwzględnej równości.

Wytwarza się więc dziś w szkole równość pozorna. Przepisuje się pewien wspólny, szczegółowo określony materyał

z góry, planem nauki na kilka lat, bez względu na indywidualność klasy, nauczyciela, pojedynczych uczniów.

Nie indywidualizuje się przez to uczniów, ale uniformuje. Nie wyrabia się pewnej atmosfery, ale ją powierzchownie i sztucznie się stwarza. Czas powiedzieć, że poezyi nie można uczyć według porządku mechanicznego, według chronologicznego ułożenia się dzieł i autorów.

Nie można uczyć dziś stylu humanistycznego, za dwa miesiące barokowego, potem pseudoklasycznego, romantycznego, symbolicznego i t. d., a wśród tego mieszać dramatu z powieścią, historyografii z liryką i piśmiennictwem polityczno-społecznem, epopei z wymową...

Póki temu nieporządkowi duchowemu nie położy się tamy, póty wszelkie wysiłki poprawienia stosunków na polu nauki tej pozostaną bezprzedmiotowymi. A kiedy to nastąpi, kiedy przyjdzie chwila na rehabilitacyę praw poezyi w wychowaniu, wówczas jasnem się stanie, że nie można wychowywać młodzieży na utworach poetyckich, a równocześnie lekceważyć istotnego charakteru poezyi, który powyżej określiłem.

Tym charakterem poezyi określony jest i cel, jaki w wychowaniu przez ten dział literatury można osiągnąć. Jest nim kult piękna. Wypływa on jako konieczność twórczości, która cała wypowiada się środkami, leżącymi w sferze sztuki i piękna. I nie można sobie wyobrazić należytego postawienia w szkole czytania utworów poetyckich, jeśli się zlekceważy ten podstawowy postulat: kult piękna.

Kult piękna — to owo ucho igielne, przez które jedynie można się przedostać do królestwa poetyckich wizyi. Wszystkie inne drogi, zwłaszcza te, które dziś są znane, prowadzą na manowce. Więc trzeba usilnie się starać, aby go w dusze młodzieży zaszczepić. Ale u nas panuje dziwna po tym względem lękliwość. Boimy się nawet samej nazwy wychowania estetycznego. Straszą nas jedni, że się młodzież nadmiernie estetyzuje, że przytłumia się rozwój ośrodków woli, że osłabia się przez to pęd do bohaterstwa i do czynu. Straszą nas także drudzy, że kult piękna nie przeszkadza szerzeniu się niemoralności i że często prowadzi do niej. Otóż te obawy i lęki pochodzą ze słabości. Słabi są zawsze podejrzliwi i lękliwi. Jestem głęboko przekonany, że ten wychowawca, który swych zasad moralnych czy patryotycznych nie opiera na fałszach i po-

zorach, nigdy wszczepiania w młodzież kultu piękna się nie przelęknie. Kult piękna jest koniecznością naszego życia. Przenika on je całe.

I myśl i czyn wymagają formy. Potrzebny jest w życiu zarówno smak w myśli, jak i smak w działaniu. Człowiek, który nie kocha piękna, nie jest pełnym człowiekiem. Wszakże nie idzie zupełnie o to, aby wychowywać społeczeństwo estetów lub artystów. Są to ostateczności, które byłyby niemożliwemi do urzeczywistnienia. Idzie tylko o ogólną kulturę smaku. Idzie o to, aby dusza młodzieży odczuła piękno jako coś nawskróś rzeczywistego, aby wiedziała, że obok rzeczy pożytecznych istnieją także rzeczy piękne, żeby się przyzwyczajała do aktów, które nie zapewniają samych tylko korzyści, do aktów bezinteresowych i idealnych, żeby wreszcie miała wstręt do tego, co poziome i brzydkie, a umiłowała, co wzniosłe i wielkie. A wreszcie idzie o rzecz najważniejszą, którą określałem na początku, o odczucie przy pomocy środków estetycznych, że poza tem zewnętrznem życiem jest głębsze, ukrywające się poza zmienną powierzchnią — Królestwo Boże! Jest to już uczucie religijne, do którego jednak wiedzie droga przez każdą szczerą i wielką poezyę.

Jest tedy zadaniem poezyi w szkole podnosić idealną stronę duszy młodzieży, pomagać jej do wyboru i określenia ideału, zorganizować do tego celu wyobraźnię i rozszerzyć i wzmocnić uczucie.

W tem idealnem zadaniu, jakie spełnia poezya w szkole, nie może jej wyręczyć żaden przedmiot inny, nawet sama historya literatury polskiej.

Misya wychowawcza, jaką ma poezya do spełnienia w szkole, jest tak odrębną od wszelkiej innej, spełnianej przez inne działy nauki, że nie może tu być mowy o pomocy nawet ze strony innych przedmiotów. Ale trzeba się nią przejąć i w zupełności jej tylko oddać, uwzględniając jej charakter, jej specyficzny sposób działania na dusze ludzkie, jej tendencyę, nie wymyśloną przez ludzi, ale płynącą z tajemniczych źródeł natchnienia, z tego, co człowiek ma w sobie najlepszego. Trzeba przywrócić poezyi prawo oddziaływania samej przez się i usunąć tych wszystkich racyonalizujących krytyków poezyi, którzy odmierzyli już wszystkie długości i szerokości poematów i określili wszystkie zwroty i figury poety-

ckie, zapominając, że tylko to, co martwe, da się mierzyć i określać, a nie to, co jest i będzie żywe, t. j. wiekuistą, wzniesioną nad czas poezyę.

II.

Przechodzę do kwestyi trzeciej. Jaka metoda wprowadzi nas w ten transcendentalny świat, świat poezyi? Co znaczy objaśniać utwory poetyckie?

Czy istnieją już jakieś znane nam metody, wymyślone w Niemczech, Francyi lub Anglii? W ostatnich czasach dokonał się tak wielki postęp w kierunku ulepszenia metod nauczania i wychowania! Niestety w kierunku ulepszenia metody objaśniania utworów poetyckich dokonało się bardzo mało. Wprawdzie podkreśla się dziś wszędzie, że sztukę należy poznawać uczuciem, ale w praktyce racyonalizuje się każdy objaw poezyi. Zamiast więc zbliżania się, powiększamy oddalenie od utworów poetyckich. Kiedy n. p. stwierdzimy, że dane zjawisko w poezyi ma charakter symbolu, to według metody racyonalistycznej usiłujemy zmierzyć jego głębokość na podstawie określenia tego pojęcia. To więc, co ma wymiary przedewszystkiem uczuciowe, mierzymy metrem racyonalizmu.

Podobne postępowanie stosuje się do wszystkich innych zjawisk poetyckiej twórczości. Jest to prawdziwy circulus vitiosus.

A jednak trzeba z niego znaleźć wyjście. Trzeba radzić sobie samym, nie oglądając się na innych. Trzeba mieć tę śmiałość, żeby stworzyć coś samodzielnego w tym kierunku.

Pozwolę sobie wskazać metodę, wypróbowaną przezemnie z dodatnim rezultatem w szkole przy wielokrotnem objaśnianiu utworów poetyckich.

Wychodząc z założenia, że sztuka, a więc i poezya, jest osobliwego rodzaju hypnozą, wywołaną środkami estetycznymi, tkwiącymi w samem dziele sztuki, a opartymi o stany emocyonalne artysty, utwierdziłem się w przekonaniu, że objaśniać utwory poetyckie nie oznacza nic innego, jak tylko wprowadzać w nie młodego czytelnika.

Czem jednak jest ten młody czytelnik? Jaką kategoryę życia reprezentuje on w ogólnej hierarchii ludzkiej? Czy to jest „człowiek“ w miniaturze? Czy to jest „duch“ nieraz wyższy od ducha swoich nauczycieli, spętany tylko formą nierozwiniętego organizmu?

Sądzę, że ani jedno, ani drugie.

Młody czytelnik, a rozumiem przez ten wyraz naszą młodzież szkolną, jest jak każdy młody organizm biologiczny — wątłą płonką, wyrastającą na mniej lub więcej urodzajnej glebie. Wychowawca jest tym ogrodnikiem, który ma na niej szczepić szlachetne szczepki. On ma wprowadzać sok szlachetnych szczepów — bo naczelnem zadaniem wychowania jest uszlachetniać, kierować ku ideałom. W tym celu używa on utworów poetyckich. Objaśniać utwory poetyckie znaczy wprowadzać sok szlachetny gron natchnienia poetyckiego. Trzeba wprowadzić duszę młodzieży w żywe, bezpośrednie zetknięcie z wielkiemi arcydziełami, dać dotknąć się realnie żywego piękna, usunąć przygniatające rusztowanie, zbudowane przez krytyków, ich nazwiskami przeładowane, usunąć rudery racyonalizmu, zakrywające wspaniały widok na doskonałe dzieła sztuki. Krótko mówiąc, trzeba wywołać przy lekturze utworów poetyckich jak napełniejsze przeżycie w duszy młodzieży.

Sposób kształtowania tego przeżycia w duszy młodzieży zawisł w zupełności od określonego powyżej charakteru i natury poezyi.

Formacya przeżycia będzie więc stopniowa. Tak, jak stopniowym jest proces twórczy artysty.

Na pierwszym stopniu idzie głównie o wywołanie w duszy młodzieży stanów emocyonalnych, objawiających się w dziele sztuki.

Na drugim o ułatwienie suggestywnego działania poezyi na duszę młodzieży przy pomocy środków estetycznych, obrazowego słowa, rytmu i rymu.

Na trzecim o wprowadzenie duszy młodzieży w ten jakby transcendentalny charakter poezyi, w jej sens głębszy na drodze bezpośredniego odczucia.

To są trzy główne stopnie, przez które wychowawca winien przeprowadzić duszę młodzieży, objaśniając utwór.

Pierwszym i zasadniczym stopniem — to umożliwienie i wzbogacenie jaźni czuciowo-zmysłowej młodzieży. Wszystkie stany emocyonalne poety powstają z podłoża jaźni czuciowo-zmysłowej. Wyjście w początkach lektury poza tę jaźń — jest już oddalaniem się od utworu poetyckiego, jest już definiowaniem, przy którem poezya zamienia się w martwe pojęcia.

Aby tę jaźń czuciowo-zmysłową obudzić, należy przedewszystkiem odwołać się przy danem zjawisku emocyonalnego stanu artysty — do wspomnień z życia młodzieży, a jeśli wratakich młodzież wogóle nie przechodziła, należałoby zbliżyć się do danego emocyonalnego stanu artysty w drodze analogii, przez przypomnienie stanów podobnych.

Przeżycia nasze własne identyczne lub podobne — oto jedyne drogi zbliżenia do jaźni czuciowo-zmysłowej stanów emocyonalnych artysty.

Na stopniu drugim zadaniem kierującego lekturą jest wyrobienie zdolności poddania się estetycznej stronie utworu poetyckiego. Wyraża się ona w poezyi całkowicie przez język dzieła. Trzeba studyować język poety, nie wyłącznie od strony filologicznej, ale głównie od strony wrażeniowo-uczuciowej. W tym celu należy się posługiwać porównaniami zwrotów z języka poetyckiego ze zwrotami z języka codziennego. To ciągłe zestawianie potęguje bardzo silnie fascynacyę słowa poetyckiego i nie przygasza jej przez określenia tego rodzaju, jak: jaki to jest zwrot, metafora, symbol, porównanie, co to jest uosobienie i t. p.

Na stopniu trzecim dąży kierujący lekturą do zupełnego wniknięcia w duszę poety, do wzbudzenia jak najwyższego tonu życia, jak najgorętszego moralnego entuzyazmu.

Kiedy na stopniu drugim przytłumił, ubezwładnił praktyczną stronę duszy młodzieży, skierowaną do zajmowania się szczegółami życia powszedniego, kiedy osiągnął to przez izolacyę artystyczną, to jest przez oderwanie uwagi młodzieży od rzeczywistości przy pomocy środków estetycznych, wówczas może przejść do stopnia trzeciego, do uderzenia w najwyższy ton życia, przejawiający się w poemacie, osiągnąć łączność duszy czytelnika z duszą wszechświata, wczucie się bezpośrednie w głębszy sens rzeczy.

Zadanie to ma w stosunku do zadania stopnia drugiego charakter na wskróś pozytywny.

Gdy przy tamtym szło głównie o oderwanie uwagi od rzeczywistości codziennej, to przy tym kierownik czytania i objaśniania, opierając się i korzystając z uzyskanego już przy pomocy środków estetycznych wzniesienia umysłu nad codzienną rzeczywistość, wytyka mu cel ostateczny i wskazuje na ideał, odsłania właściwą tajemnicę poematu.

Główne zagadnienie jednak tkwi w pytaniu, jak ta metoda będzie wyglądała w zastosowaniu do utworu? A więc sięgnijmy do przykładów.

Za wzór możemy wziąć sonet A. Mickiewicza, wiersz trudniejszy co prawda, ale mogący służyć za przykład ze względu na to, że łączy piękno plastyczne z pięknem idei: „Stepy Akermańskie"!

Zanim nauczyciel rozpocznie czytanie utworu, powinien wywołać odpowiedni nastrój, który usposobiłby młodzież do jak najlepszego przyjęcia utworu. Przygotowanie to jednak ma być wolne od wszelkiego racyonalizowania. Jest to tem więcej wskazane, że młodzież zbyt żywo interesuje się wszystkimi przejawami życia codziennego, zbyt silnie na nie reaguje, aby mogła bez pomocy nauczyciela przenieść się przez samo przeczytanie utworu w świat poezyi.

Psychologiczny charakter tego nastroju uwarunkowanym być musi zasadniczym tonem utworu, którego wyrażenie jest ostatecznym celem poety. W „Stepach Akermańskich" ten ton wyraża się jako gorące ukochanie ojczyzny, występujące na tle nieukojonej tęsknoty za nią. Budzi ją zaś czarująco piękna, pełna melancholijnego wdzięku przyroda stepu akermańskiego. Dlatego też do tego stanu emocyonalnego postara się nauczyciel zbliżyć duszę młodzieży.

W tym celu wyjaśni krótko, że Mickiewicz zmuszony został przez rząd rosyjski do opuszczenia ukochanej ojczyzny za pracę narodową nad sobą i kolegami, że uwięziony następnie w dzikiem, dyszącem do nas nienawiścią państwie cara, przerzucany był z jednego końca Rosyi na drugi, skazany na ciągłe tułactwo, bezdomność i wyczekiwanie czegoś najgorszego. Opowie następnie, że zesłany wreszcie do Odessy, znalazł się naraz wśród wytwornego towarzystwa polsko-rosyjskiego, pędzącego tu życie bezmyślne, wśród zabaw i zbytku. Ale jak prześladowanie nie zdołało go złamać, tak zbytek klas zamożnych nie przytłumił w nim ducha miłości ojczyzny. Skorzystawszy z zaproszenia do wycieczki w step, opuszcza z uczuciem ulgi rozbawioną, hałaśliwą kolonię odeską i ucieka od niej w dzikie ostrowy ogromnego stepu...

Po tem przygotowaniu należy sonet odczytać.

Odczytanie winno być kilkakrotne. Idzie o to, aby utwór poetycki mógł być odczuty pierwej w całości, zanim zacznie

się go szczegółowo objaśniać. A nadto szłoby o oddziałanie utworu poetyckiego przez milczenie, o naukę poezyi bez słów, niejako niemą, t. j. bez dodatków jakichkolwiek.

Młodzież powoli przyzwyczai się do tego, żeby objawienia piękna oczekiwać w zupełnem skupieniu i uspokojeniu się. Te bowiem dopiero pauzy, jakie wśród czytania i po przeczytaniu utworu należy wprowadzić, jest to właśnie jedyna pora, w których uczucie wszelkie, a więc i piękna, dostaje się do naszej duszy i w niej osiada.

Zbyt wielka ruchliwość i żywość umysłu, zwracającego się do wielu rzeczy, przeszkadza rozwinięciu się w duszy poczucia harmonii wewnętrznej, głębszemu obcowaniu z rzeczami. Trzeba wytworzyć w duszy młodzieży dyspozycyę do odczucia całej głębi życia, trzeba dostarczyć sposobności do tego, aby ta dusza odpoczęła na danem zjawisku, aby miała czas usłyszenia wewnętrznych głosów, które jej objawią o wiele większe nieraz rzeczy, niż te, o których słyszy od nauczyciela. A to może się stać tylko przez niemą, t. j. bez dodatków objaśniających przy pierwszych czytaniach, naukę utworów poetyckich, przez uwzględnianie dłuższych przerw w czytaniu, a wreszcie przez zachęcenie uczniów do odczytania tego utworu w domu w nastroju doskonałego skupienia.

Odczytanie pierwsze winno być jak najpoprawniejsze. Nie idzie o deklamacyę artystyczną. Deklamacya artystyczna nie może być postulatem szkoły. Natomiast deklamacya poprawna, oparta o dokładną znajomość głównych zasad deklamacyi, zupełnie wystarcza do osiągnięcia zamierzonego celu. Po pewnej przerwie nastąpi czytanie drugie i trzecie. Przedtem nauczyciel wezwie młodzież, aby w zupełnem skupieniu starała się czuciem wniknąć w utwór poetycki.

Po tej niemej nauce, po tem zasuggerowaniu słuchu dźwiękiem zgłosek, rytmem i rymem wiersza, rozpocznie się nauka przy pomocy słów nauczyciela. Zadaniem tego objaśnienia jest zbliżenie stanu emocyonalnego, wyrażającego się w wierszu, do duszy młodzieży.

Ale ów stan emocyonalny nie zawsze dość plastycznie się wyraża. Przynajmniej dla tych, którzy przywykli odnosić się do wszelkich zjawisk życia ze stanowiska racyonalistycznego. Dlatego należy ten stan emocyonalny wydobyć przy pomocy objaśnienia. Po przeczytaniu więc ustępu pierwszego:

„Wpłynąłem na suchego przestwór oceanu,
Wóz nurza się w zieloność i jak łódka brodzi,
Śród fali łąk szumiących, wśród kwiatów powodzi,
Omijam koralowe ostrowy burzanu“ —

nauczyciel objaśni, że poeta wyraża tu czysto fizyologiczne działanie wspaniałej, bujnej przyrody stepowej. Jest to uczucie błogości, płynące z upojenia się przyrodą stepu. Szum łąk, miękkość traw, barwność kwiatów, ruch szybko mknącego wozu, na którym poeta się znajduje, budzi zrazu w duszy poety naturalne uczucie podziwu dla tej natury i zadowolenia. Wyrazem uczucia przyjemności, jakiej poeta doznaje, staje się słowo: wóz n u r z a s i ę w zieloność. Poeta obserwuje przyrodę i wszędzie znajduje w niej ukryte piękno. Wielka równia, pokryta różnobarwnymi kwiatami, których pielęgnowaniem niczyja nie zajęła się ręka, budzi w duszy poety uczucie obecności w przyrodzie żywego piękna, żywej harmonii barw.

Jakże kojącem dla cierpiącej duszy poety jest to działanie przyrody!

Po tem krótkiem wyjaśnieniu postara się nauczyciel zbliżyć opisany plastyczniej stan emocyonalny poety do duszy młodzieży. Zacznie więc zadawać pytania: Kto był z was na stepie? Kto widział step? Jeżeli niewielu lub nikt stepu nie widział, wówczas nauczyciel zapyta się: Kto był na wielkiej równinie? wśród łanów zbóż i traw? przysłuchiwał się szumowi traw? Jakie to wrażenie, przyjemne czy nieprzyjemne? W jakiem usposobieniu się wówczas znajdował?

Odpowiedzi na te pytania ułatwiają młodzieży na drodze analogii przeżycie momentu przez poetę opisanego. Zbliża ją bowiem do emocyonalnego stanu poety. Aby je jednak w całej pełni wywołać, należy związać owe analogiczne przeżycia z tem, które jest wyrażone w przytoczonej części wiersza i zapytać: W jakiem usposobieniu znajduje się poeta podróżujący po stepie, jak nań step działa, do czego go poeta przyrównywa? Dopiero po tych pytaniach, które pozwolą nauczycielowi bliżej zapoznać się z życiem psychicznem młodzieży, a równocześnie odsłonią przed nią samą ukryty lub zatarty obraz jej duszy — może nauczyciel przejść do odczytania drugiej części ustępu.

Już mrok zapada! Nigdzie drogi ni kurhanu.
Patrzę w niebo, gwiazd szukam, przewodniczek łodzi;
Tam zdala błyszczy obłok? Tam jutrzenka wschodzi?
To błyszczy Dniestr, to weszła lampa Akermanu.

Postępowanie przy objaśnianiu to samo. Nauczyciel ułatwi młodzieży uchwycenie tego wrażenia, które poeta w przytoczonym wierszu opisuje.

Wrażenie to wywołane jest głównie zmianą światła. Słońce zaszło. Mrok zalewa całą olbrzymią przestrzeń stepu barwą jednostajności i cienia. Wzrok poety dotąd pięknością kwiatów i ich barw do ziemi przykuty, teraz wznosi się w niebo, instynktowo odrywa się od ciemności i szuka światła. Ale na niebie jeszcze ciemno. W tem prostem zjawisku powstawania nocy, tylekroć przez nas oglądanem, Mickiewicz odkrywa nowe piękno, na które też zwraca naszą uwagę. Oto na widnokręgu, przy bladym zmierzchu dnia, wśród ogólnego mroku, majaczy jakaś jasność. Coś nieokreślonego i przeświecającego w dali. Jakiś obłok czy też jutrzenka.

To łuna wschodzącego księżyca, odbita w fali Dniestrowej. Mickiewicz opisuje nam tu za pomocą kreślenia obrazowego wrażeń swój stan podmiotowy, który zaczyna się nieokreślonym niepokojem, budzącym się z nastawaniem nocy, wzrastającym następnie stopniowo i przejawiającym się w szukaniu gwiazd i światła, wywołującym wreszcie na widok drżącej poświaty księżyca — uczucie nostalgii, pragnienie nowe, a jeszcze nieokreślone i nieuchwytne.

Wrażenia, jakie poeta w tym czterowierszu opisuje, nie należą do wyjątkowych. Młodzież nasza zna z codziennych doświadczeń różnicę wrażenia między dniem a nocą, odczuwa tajemnicze działanie światła księżycowego, uroku godziny wieczornej. Może niejeden znajdował się o takiej porze samotny wśród pustych pól, przypatrywał się wschodowi księżyca. Niejeden szukał w takiej pustce i osamotnieniu ukojenia w cierpieniu, wypoczynku dla duszy, przeżywał chwilę wielkiego wewnętrznego skupienia, czuł rodzące się pragnienie, o charakterze nieokreślonym i mistycznym. Te wszystkie przeżycia nauczyciel za pomocą stosownych pytań wywoła i zużytkuje do celu zamierzonego. Nawiąże więc je ze stanem emocyonalnym poety i znowu zapyta: Czego doznaje poeta, znajdując

się na wielkim, dzikim stepie godziną wieczorną? Jak działa na poetę mrok i światło księżyca, ukazujące się na widnokręgu itp.

Pytania te mają na celu nie tylko odczucie utworu przez zbliżenie go do duszy młodzieży, ale także wywołanie reakcyi uczuciowej. Po tem przerobieniu można przejść do czytania ustępu trzeciego i czwartego:

Stójmy! — Jak cicho! — Słyszę ciągnące żórawie,
Którychby nie dościgły źrenice sokoła;
Słyszę, kędy się motyl kołysa na trawie,
Kędy wąż ślizką piersią dotyka się zioła.

Przytoczone wiersze stanowią pewną całość. Poeta opisuje w nich jedno i to samo wrażenie.

Jest to wrażenie, jakiego doznaje przez nagłe nastanie ciszy, przez kontrast tego wrażenia z uprzedniem wrażeniem nieustającego szumu. Najdrobniejszy szmer na tle tej ciszy staje się wyraźnie słyszalny. Zmysły poety, a zwłaszcza słuch subtelnieje i uwrażliwia się na szelesty, w zwyczajnych warunkach nieuchwytne. Poeta słyszy żałosny jęk żórawi, lecących na wyżynie okiem niedościgłej, słyszy szelest trawy, która się ugięła pod nieważkiem ciałem motyla, nawet... pełzanie węża. Jest to słyszenie nadnaturalne, słyszenie duszą. W tem natężonem uwrażliwieniu poeta przestaje rozeznawać, że to, czego słucha, nie przechodzi samymi tylko zmysłami, ale głębią duszy, podskórnymi nurtami, że głosy, które słyszy, nie wychodzą już od przyrody, z zewnątrz, ze stanów świadomości, ale przeciwnie — ze stanów podświadomych. Nauczyciel przy objaśnianiu tego ustępu winien zwrócić uwagę na dokonywającą się przemianę w duszy poety, na cud metamorfozy, przejście ze sfery rzeczywistości zmysłowej w ponadzmysłową, w świat zaczarowany baśni, w państwo Nieświadomego. Tam zmysły już nie wystarczają — są niepotrzebne. Jedynie czucie może go prowadzić dalej.

Jednostajna cisza stepu mistycznie przeobraża poetę, odrywa go od resztek rzeczywistości, a przenosi szybko w rzeczywistość coraz mniej do tej zewnętrznej podobną. Kto słyszy, „jak wąż ślizką piersią dotyka się zioła“, ten mówi już o faktach, które się tylko w jego duszy dokonywają.

To, co poeta w przytoczonym powyżej wierszu opisuje, nie jest już bynajmniej opisem przyrody zewnętrznym, ale

opisem stanu duszy — to już krajobraz jego duszy, wyrażony tylko za pomocą obrazów, zapożyczonych ze świata zewnętrznego. Jest to stan psychiczny, wywołany ciszą, w której poeta pragnie coraz goręcej i coraz gwałtowniej, tęskni za najwyższym tonem życia, w której oczekuje objawienia... głębszego jego sensu, jego tajemnicy.

Poddawszy w ten mniej więcej sposób stan psychiczny poety, nauczyciel sięgnie pytaniami do analogicznych przeżyć młodzieży. Nie są to przeżycia wyjątkowe i rzadkie. W chwilach ciszy i uspokojenia się wewnętrznego, nieraz pod samem tylko działaniem ciszy zewnętrznej, ciszy panującej w przyrodzie, dusza nasza skupia się i słyszy samą siebie, głos wewnętrzny. W takich chwilach budzą się różne uczucia i różne są pragnienia nasze... tylko, że my milczenia nie szanujemy. Stąd lekceważymy przeżycia w takich chwilach doznane. I w tem leży trudność zbliżenia tego momentu przy nauce objaśniania tego utworu. W każdym razie nauczyciel zada kilka pytań, któreby wyjaśniły stan rzeczy, a gdyby stwierdził, że stany podobne słabo tkwią w przeżyciach młodzieży, wówczas wyjaśni krótko znaczenie i wpływ ciszy na duszę ludzką, wyjaśni uwrażliwienie jej w takich momentach na słyszenie głosów idących z wnętrza, a wreszcie wezwie, aby więcej wagi przywiązywała na przyszłość do takich chwil osamotnienia i skupienia w ciszy. Następnie nawiąże owe przeżycia z przeżyciem poety. I zapyta: Jakie wrażenie sprawiła nagle następująca cisza na poecie? Jakie uczucie nowe budzi się w jego duszy? Jakie nowe piękno odkrywa poeta w tym prostym fakcie ciszy i uspokojenia się przyrody.

Teraz dopiero należy odczytać czwartą część ustępu:

„W takiej ciszy — tak ucho natężam ciekawie,
Że słyszałbym głos — z Litwy! — Jedźmy, nikt nie woła!“

Po przeczytaniu nauczyciel objaśni, że jest to ustęp najważniejszy. W całej sile objawia się tu uczucie, które zdawało się tlić, a oto wybucha teraz z siłą wulkanu. Uczucie przeżartej długą tęsknotą, gorączką wyczekiwania przepalonej miłości ojczyzny. Ojczyzna jest treścią duszy poety. On ją odnajduje w sobie jako głos wewnętrzny, jako objawienie fatalnej siły, której jest niewolnikiem, która władnie całą jego

istotą. Litwa, ojczyzna jest jego gwiazdą przeznaczeń. W tej miłości leży jego tragedya, tajemnica jego życia. Wszystko zaś, co go spotykało, co leżało poza obrębem tego uczucia, było tylko przeciwstawieniem tych stanów duszy, w których się jego miłość ojczyzny wyrażała. Nawet ta cudowna natura stepowa, któraby każdą chorą duszę uleczyła lub ukoiła na jakiś czas, dla niego jest tylko przypomnieniem jego cierpienia, jego bólu z powodu straty ojczyzny.

Ojczyzna — to głos jego duszy. Pokąd poeta był zajęty własną rosnącą w nim tęsknotą, dopóty nie dostrzegał swego zapamiętania się. Teraz jednak, kiedy domagać się począł ze strony natury odpowiedzi jako głosu z Litwy, wówczas przyszedł na niego moment rozczarowania, moment przeświadczenia, że to wszystko, co czuł w koło siebie, było autosuggestyą.

Stan emocyonalny poety wyraża się tu w niczem nieukojonej nostalgii za ojczyzną oraz uczuciem rozczarowania z powodu niemożności zaspokojenia tej tęsknoty, wyrażającem się zwięzłem wyrażeniem zwartego bóln w słowach: „Jedźmy, nikt nie woła".

Zagadnienie dalsze przy objaśnianiu leży w pytaniu: Jak zbliżyć uczucie tęsknoty za ojczyzną i wrażenie rozczarowania?

Niewątpliwie niewielu z uczniów ma to uczucie. Ale za to każdy wie, co to znaczy tęsknić. Każdy miał lub ma coś drogiego, co stracił na krótszy lub dłuższy czas, czego mu było żal, do czego powracał myślą, za czem tęsknił. Te przeżycia należy wywołać odpowiedniemi pytaniami. Podobnież trzeba postąpić z przeżyciami, które są wywołane uczuciem rozczarowania. Nawiązując zaś owe przeżycia z stanem psychicznym poety, należy zapytać: Jakie uczucie wyraża poeta w tym ustępie? Dlaczego tęskni za ojczyzną? Dlaczego doznaje rozczarowania? i t. p.

Przy tym ustępie każe nauczyciel wczuć się w cierpienie poety, zwrócić uwagę na to, jak pięknie jest cierpieć dla idei wielkiej i szlachetnej, wykaże, że cierpienie nie jest niczem brzydkiem, że owszem dopiero w cierpieniu kryje się częstokroć to, co nazywamy pięknem, że piękną jest dusza, która umie cierpieć.

Tak przeszedłszy i objaśniwszy cały utwór, nauczyciel każe zebrać w całości treść poszczególnych objaśnianych części i przejdzie do postępowania stopnia drugiego.

Postępowanie na stopniu pierwszym obejmuje zatem kilka następujących części:

a) Wytworzenie nastroju czyli przygotowanie.

b) Czytanie poprawne, kilkakrotne, uwzględniające dłuższe przerwy.

c) Wydobycie stanu wzruszeniowego poety przez współtwórcze objaśnianie go i wskazanie, na czem polega piękno opisanego momentu.

d) Zbliżenie danego stanu wzruszeniowego do duszy młodzieży przez odwołanie się do analogicznych przeżyć u młodzieży.

e) Nawiązanie przeżyć do danego opisanego stanu wzruszeniowego artysty.

f) Zebranie w opowiadaniu w całość poszczególnych momentów wzruszeniowych.

Postępowanie na stopniu drugim polega na prostem zestawieniu obrazów poetyckich, opisanych językiem poety z podobnymi obrazami, wyrażonymi mową codzienną, ze zwrotami z rzeczywistości dnia powszedniego.

Piękniejsze zwroty i obrazy należy podkreślać lub wypisać. Będzie to wiele właściwszem, jak samo racyonalizowanie języka zapomocą pytań: co to jest przenośnia? wyszukać porównania i t. p. Należy przytem zwrócić uwagę, jak po mistrzowsku posługuje się Mickiewicz rytmem.

Na stopniu trzecim idzie o wtajemniczenie w wyższy sens życia, ukazany w utworze poetyckim. Częściowo dzieje się to przy objaśnieniu stopnia pierwszego. Tu trzeba podnieść wartość tego uczucia, tego tonu, w który poeta uderza, o który poecie przedewszystkiem idzie. W „Stepach Akermańskich“ znaczenie to posiada ustęp ostatni. Poeta wyraża tu uczucie swe tęsknoty za ojczyzną, swój ból rozłąki, swe uczucie bezdomności, swój smutek rozdarcia.

Ale w tym smutku nostalgicznym tkwi równocześnie pewna siła, moc, która jest twórcza, wielka, realna i żywa. Trzeba więc wzbudzić moralny entuzyazm dla tego tonu utworu. Trzeba wykazać jego wzniosłość, szlachetność i wielkość. Trzeba dać odczucie wartości tego uczucia przez obudzenie dla niego jak najsilniejszej sympatyi.

Tak więc wyglądałaby w praktyce metoda, której głównym warunkiem jest nie objaśnianie rozumowe, ale po-

znawanie bezpośrednie czuciem i intuicyą. Daje ona szerokie pole rozwinięcia się indywidualizmowi nauczyciela i uczniów i uwzględnia materyał poetycki, z którym ściśle się wiąże.

Nie tłumi poczucia piękna w duszy młodzieży, ale ją uczy patrzeć na nie, kochać i pojmować. Odkrywa piękno w zjawiskach codziennych, prostych, w logice, prawidłowości i porządku, uczy ją szukać piękna w każdej rzeczy, w całem życiu. Metoda ta nie wyklucza wreszcie pewnych koniecznych wyjaśnień estetycznych, rzeczowych, podawanych głównie na drodze racyonalistycznej — ale usuwa je na właściwe miejsce, t. j. na drugi plan, redukuje do najwięcej charakterystycznych i podaje je dopiero po wyczerpaniu postępowania na drodze uczuciowej. Metoda ta wreszcie daje możność młodzieży odkrycia i poznania przy tej sposobności jej życia uczuciowego, wzbogacenia i rozszerzenia tego życia, wyrobienia żywego poczucia harmonii wewnętrznej i zewnętrznej, wniknięcia w głębszy sens rzeczy, wytworzenia atmosfery gorących umiłowań, oraz lotu ku ideałom, entuzyazmu, bezinteresowności i poświęcenia.

Ze stanowiska wychowawczego mają te rzeczy o wiele większą wartość, aniżeli te, o które szkoła przeważnie zabiega, t. j. niż pewne encyklopedyczne wykształcenie, które zwyczajnie później staje się fundamentem dyletantyzmu we wszystkich kierunkach.

Ocala się przynajmniej walory wychowawczej natury, nie poświęca się ich dla jednostronnego intellektualizmu, który się w szkole produkuje jako „historyczny sposób myślenia“, „rzeczy realne“ i t. p.

Tak postawiona metoda może być korzystną przeciwwagą i uzupełnieniem dzisiejszego intellektualistycznego i utylitarnego wychowania.

Ale nie idzie o samą przeciwwagę, lecz i o przewagę.

Metoda dzisiejsza intellektualizowania sztuki urzeczywistniła część swych zamierzeń, wydobyła z poezyi całą treść pojęciową, lecz i zabiła uczuciową. Skutkiem jej: wyjałowienie twórczości, zanik kultury uczucia, zdziczenie i zwyrodnienie instynktów, rozdzielenie myśli od duszy, wybujałość egoizmu. Nie są to podstawy, wystarczające do budowy wieków. To też codzień mnożą się przejawy zwrotu od intellektualizmu do uczucia, od utylitaryzmu do wielkich, bezinteresownych umi-

łowań, od czysto teoretycznych dociekań poznawczych do zagadnień życiowych.

Idziemy ku czasom nowym, zwracającym się przeciw intellektualizmowi i utylitaryzmowi chwili obecnej.

Nasz styl wychowawczy musi także uledz koniecznej zmianie warunków dziejowych i dostosować się do nowych. Wychowanie w tem do polityki podobne, że musi myśleć i przewidywać przyszłość, inaczej będzie się zawsze spóźniać o pół wieku, a to są spóźnienia niepowetowane, bo odbijają się na żywym organizmie społeczeństwa. Nie obawiajmy się jednostronności. Foerster twierdzi, że wielostronność wychowania prowadzi tylko do rozpraszania się.

Przykład, przezemnie wybrany, daje illustracyę opisanej i przeze mnie stosowanej metody, przeważnie na polu poezyi lirycznej lub z okazyi motywów lirycznych w utworach poetyckich lub prozą pisanych. Głównem ich zadaniem jest wyrażenie pewnych stanów wzruszeniowych. Reszta wyraża się formą dramatu lub opowiadania. Reszta, to jest stwarzanie sytuacyi, kreślenia charakterów, gra uczuć, znajdują dla siebie miejsce w tych właśnie formach.

Ale i te muszą być ze stanowiska wspomnianej metody odmiennie niż dotąd traktowane.

Weźmy choć jeden moment z dzisiejszej metody, na który tyle czasu w szkole się zużywa: Owe charakterystyki osób. Co to ma wspólnego z poezyą, z odczuwaniem poezyi? To tylko jeden dowód więcej nieporozumień, jakie są między krytykami a poetami.

Wszelka charakterystyka winna być wartościowaniem. Wszelkie wartościowanie jest dwubiegunowe, co właśnie umożliwia wyrażenie proporcyonalności, t. j. stosunku podmiotu do przedmiotu. A podmioty są żywe, podmiotami są ludzie, autor, nauczyciel i uczniowie w szkole. Wartościować dzieło sztuki znaczy ustosunkować je do podmiotu na podstawie jego skali odczuwania pod względem jakości.

Tymczasem przez charakterystykę rozumie się dziś definiowanie, zamienianie tego, co żywe, na martwe przedmioty, pojęcia, zera. To charakteryzowanie nie jest wartościowaniem według sympatyi lub antypatyi podmiotu, ale mierzeniem. A mierzyć można tylko ilość, a nie jakość. Więc jakość, ta główna wartość dzieła sztuki, zatraca się, przepada przy tem mierzeniu zupeł-

nie. Dotychczasowe studya krytyczne dzieł poezyi takiem mierzeniem się tylko zajmują. Jaki z tego będzie pożytek dla sztuki? Co powie o nich przyszłość?

Na tych uwagach kończę rozdział jeden moich rozmyślań nad metodą objaśniania utworów poetyckich w szkole. Myśl, że do sztuki należy przystępować z czuciem — nie nowa. Nowy tylko sposób wprowadzenia tej myśli w praktykę szkolną. Starałem się wyjaśnić na przykładzie sposób stosowania tej metody. Objąłem przykładem zasadniczą, choć małą cząstkę, materyału szkolnego.

Niech jednak i to, co napisałem, służy dobrej sprawie i tym, którzy ją miłują.

Ludwik Skoczylas.

†

Dr. Franciszek Tomaszewski.

Wspomnienie pośmiertne.

Ś. p. Franciszek Towaszewski urodził się dnia 30. listopada 1852 r. w Brzeżanach. W rodzinnem swem mieście ukończył szkoły ludowe i gimnazyum; maturę złożył z odznaczeniem 1871 roku. Zapisawszy się w tymże roku jako zwyczajny słuchacz wydziału filozoficznego w Uniwersytecie we Lwowie, poświęcił się studyom z dziedziny fizyki i matematyki; tu przebywał tylko przez 2 półrocza, poczem wyjechał do Wiednia, gdzie przez 7 półroczy oddawał się z zamiłowaniem tym samym studyom.

W 1876 r. złożył w Wiedniu egzamin profesorski z matematyki i fizyki z językiem wykładowym polskim i niemieckim.

Dnia 16. grudnia 1887 r. uzyskał tytuł doktora filozofii w Uniwersytecie Jagiellońskim na podstawie pracy z fizyki i chemii.

Rozporządzeniem Rady Szkolnej krajowej z d. 10. września 1876 r. L. 8871 został zamianowany zastępcą nauczyciela w gimnazyum im. Franciszka Józefa we Lwowie, gdzie po złożeniu przysięgi dnia 19. września 1876 r. pełnił służbę do 1879 r. W tymże roku został zamianowany rzeczywistym nauczycielem w gimnazyum w Przemyślu na mocy rozporządzenia Ministerstwa wyznań i oświaty z dnia 30. sierpnia 1879 r. L. 13.539. Tu pełnił służbę przez rok jeden, poczem w tym samym charakterze służbowym został przeniesiony do gimnazyum św. Anny w Krakowie na mocy rozporządzenia Ministerstwa wyznań i oświaty z d. 23. sierpnia 1880 r. L. 10.955. Przez lat 16 pracował w tym zakładzie nad wykształceniem

umysłów i serc młodego pokolenia, skarbiąc sobie miłość uczniów i rodziców. Tutaj to w Krakowie wykładał przez lat 15 fizykę na kursach imienia Baranieckiego dla kobiet; przez lat 11 był pomocniczym nauczycielem w c. k. państwowej szkole przemysłowej; członkiem komisyi egzaminacyjnej dla nauczycieli szkół ludowych i wydziałowych i dla kandydatów na ochotników jednorocznych; tę ostatnią godność sprawował przez lat 16 i w uznaniu zasług otrzymał uznanie komendy I. korpusu w Krakowie za swoją 10-letnią działalność w charakterze członka komisyi; wykładał również fizykę na kursie wydziałowym matematyczno - przyrodniczym dla nauczycieli ludowych.

Reskryptem Ministerstwa wyznań i oświaty z dnia 1. września 1896 r. L. 21.990 został zamianowany dyrektorem c. k. gimnazyum w Samborze, gdzie dosłużył się czwartego i piątego pięciolecia i rangi VI-ej.

Najwyższem postanowieniem z dnia 28. września 1904 r. został zamianowany dyrektorem gimnazyum imienia Franciszka Józefa, którą to godność piastował do ostatnich chwil życia.

To szczegóły biograficzne, a teraz słów kilka o pracach naukowych.

Prace ś. p. Franciszka Tomaszewskiego dadzą się podzielić na następujące działy:

A) Rozprawy naukowe z dziedziny fizyki,

ogłoszone drukiem:

1) Przyczynek do znajomości stałej dielektrycznej płynów, umieszczony w „Pamiętniku XIV. Akademii Umiejętności z 1887 r.“.
2) Beiträge zur Kentniss der Dielektritäts - Constanten der Flüssigkeiten. Wiedmanns Annalen der Physik u. Chemie 13. XXIII.
3) Ein einfaches Demonstrations - Elektrometer. Zeitschrift für den phys. und chem. Unterricht 1892.
4) Eine einfache Kirchhoff - Wheastonische Brücke. Zeitschrift für den phys. und chem. Unterricht 1892 r. — Za ten przyrząd otrzymał medal bronzowy na wystawie we Lwowie 1894 r.

5) Helmholz, Termodynamika działań chemicznych. Prace matematyczne. Warszawa 1889 (tłumaczenie).

6) Tłumaczenie odczytu Boltzmana, który tenże miał na zjeździe przyrodników w Monachium w 1899 r., ogłoszone w Wszechświecie tom XIX. 1900 r. Nr. 26—28.

7) Promienie Röntgena. Sprawozdanie gimnazyum w Samborze za rok szkolny 1900/1.

B) Podręczniki szkolne:

8) Chemia dla klas wyższego gimnazyum. Przemyśl. 1880 r.

9) „ „ „ „ „ II. wydanie zupełnie przerobione. Kraków 1892 r.

10) Fizyka dla klas wyższych szkół średnich (Kawecki i Tomaszewski). Kraków 1892 — 3 wydania.

11) Fizyka dla klas niższych szkół średnich (Kawecki i Tomaszewski). Kraków 1894 — 4 wydania.

Wszystkie 4 podręczniki zatwierdzone przez władze szkolne.

C) Artykuły popularne z fizyki:

12) Szkice z dziedziny elektrotechniki na tle wystawy elektrycznej. Warszawa. Biblioteka Warszawska 1883.

13) O świetle elektrycznem. Kraków. Czas. 1883.

14) Wpływ ciał niebieskich na pogodę. Kraków. Nowa Reforma. 1886.

15) O poprawnym fonografie Edisona. Kraków. Nowa Reforma. 1890.

16) Rozwój teoryi fizycznych. Kraków. Przegląd powszechny. 1893.

17) O telefonie. Kraków. Reforma. 1893.

18) Oświetlenie elektryczne nowego teatru krakowskiego. Kraków. Czasopismo teczniczne. 1894.

19) Promienie Röntgena. Kraków. Reforma i Czasopismo techniczne. 1896.

20) O telefonie. Wypisy polskie dla klasy IV.

D) Artykuły pedagogiczne:

21) W sprawie uroczystych obchodów szkolnych i nagród. Lwów. Muzeum. 1885, 1887.

22) Czego potrzeba do racyonalnej nauki fizyki? Lwów. Muzeum. 1885.

23) Sprawozdanie ze Zjazdu Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych. Biblioteka Warszawska. 1887.

24) Sprawozdanie ze Zjazdu Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych. Biblioteka Warszawska. 1890.

25. Sprawozdenie ze Zjazdu Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych. Przegląd powszechny. 1891.

E) Sprawozdania z ruchu naukowego w dziedzinie fizyki:

26) O niektórych nowych teoryach w dziedzinie fizyki kosmicznej. Lwów. Kosmos. 1884.

27) Kronika naukowa. Lwów. Kosmos. 1880—1888.

F) Recenzye prac matematycznych i fizycznych:

28) Fizyka Chlebowskiego. Lwów. Kosmos. 1879.

29) Recenzya 12-stu dzieł, wydanych przez Kasę Mianowskiego p. t.: „Biblioteka matem.-fiz.“ Muzeum. 1886.

30) Recenzye programów galicyjskich z zakresu matematyki, fizyki i chemii. Zeitschrift für österr. Gymn. 1888—1897.

31) Elektrotechnika Merczynga. Lwów. Kosmos.

32) Odczyty Dra Ochorowicza o magnetyzmie zwierzęcym, Kraków. Przegląd lekarski. 1882.

33) Prace matematyczne. Lwów. Kosmos. 1887.

Obok tej wielkiej pracy naukowej i znakomitej działalności pedagogicznej, która nie wyczerpywała jego programu życia, oddawał się ś. p. Franciszek Tomaszewski pracy społecznej i oświatowej od młodych lat. Mieszkając w Samborze, zasiadał szereg lat w Radzie miejskiej, Radzie powiatowej, Radzie szkolnej okręgowej, w Wydziale Kasy oszczędności, Kasy zaliczkowej, był prezesem miejscowego Koła T. S. L., wiceprezesem Sokoła, prezesem Kasyna.

Przybywszy do Lwowa, uzyskał mandat do Rady miejskiej, był prezesem Towarzystwa oświaty ludowej, prezesem Towarzystwa pedagogicznego, wiceprezesem Koła literackiego

przez pewien okres czasu, wiceprezesem Towarzystwa kolonii rymanowskiej i członkiem Rady szkolnej okręgowej.

Na szersze pole życia publicznego wypłynął w Samborze w 1901 r., gdzie uzyskał mandat do Sejmu krajowego. W 1907 r. został wybrany posłem do parlamentu z V. okręgu miasta Lwowa. Jako członek Koła pozostawił po sobie ś. p. Franciszek Tomaszewski pamięć posła pracowitego, karnego i taktownego. Był członkiem komisyi socyalno-politycznej, szkolnej i przemysłowej. Komisya urzędnicza poruczyła mu referat o trzecim dziale pragmatyki służbowej i o oficyantach pocztowych. Przemawiał kilkakrotnie w Izbie przy rozprawach budżetowych, głównie w sprawach szkolnych, których dzielnie bronił. Kilka mów jego polemicznych w odpowiedzi posłom ruskim, a broniących godności narodu polskiego, zrobiło silne wrażenie.

Wybrany do Delegacyi, miał sobie poruczony referat Ministerstwa wspólnych finansów. Jako mowca przy budżecie Ministerstwa spraw zagranicznych podkreślił śmiało i z całym naciskiem fakty ucisku ziem polskich pod zaborem pruskim i rosyjskim, upomniał się o krzywdy robotników w Prusiech, o aresztowanych podówczas w Kijowie uczniów szkoły leśnej i odparł zarzuty posła Stranskiego, na naród polski rzucone.

Z wniosków, jakie przedstawił Izbie, zapisać należy projekt stworzenia rady pedagogicznej przy Ministerstwie oświaty.

Żadnej sprawy, z którą się ktoś do niego zwrócił, nie spuszczał z oka. Każdemu, kto się do niego udawał, służył radą i pomocą.

Jak pojmował cel pracy swojego stronnictwa, tego najlepszym dowodem słowa jego, wypowiedziane w mowie kandydackiej dnia 23. maja 1911 r.: „Pragniemy dla narodu światła i dobrobytu i dobra wszystkich warstw, pragniemy, aby zdrowe myśli polityczne objęły jak najszersze warstwy.“

Ś. p. Dr. Franciszek Tomaszewski był także publicystą. Wiele jego rzeczy drukowało „Słowo Polskie.“

Na każdem stanowisku publicznem, które zajmował, zostawił ślad swej pracowitości.

Nie mniejsze są jego zasługi w kronice szkół, w których pracował. Zawsze pogodny, punktualny w spełnianiu obowiązków zawodowych, był serdecznym przyjacielem młodzieży,

która żywiła dla swego przewodnika głębokie uczucie wdzięczności. W obcowaniu z kolegami był zawsze uprzejmy i gotowy do usług koleżeńskich. Umiał on odczuć niedolę biednej młodzieży; to też nie szczędził trudu i zachodu, by ulżyć jej doli. Jego to staraniom usilnym udało się stworzyć bursę imienia Stefana Batorego, która w swych murach mieści uboższą młodzież gimnazyum III. To najtrwalszy pomnik jego pracy jako miłośnika młodzieży.

Nie było mu jednak danem pracować dłużej nad młodem pokoleniem, do którego rwał się mimo ukończenia lat służby; choroba bowiem, która zakradła się do organizmu, przecięła pasmo dni jego życia dnia 17. lipca 1912 r. w 60. roku życia.

Zszedł do grobu zasłużony obywatel, pedagog i polityk, jeden z bardzo popularnych ludzi nie tylko we Lwowie, ale i w kraju.

Pogrzeb ś. p. Dra Franciszka Tomaszewskiego odbył się przy udziale przedstawicieli Rady Szkolnej krajowej, Uniwersytetu, świata naukowego, profesorów, inteligencyi, byłych uczniów, zajmujących wybitne stanowiska w społeczeństwie i t. d.

Nad grobem przemówił ksiądz Gundysław Junik, katecheta gimnazyum III., pożegnawszy serdecznemi słowy zmarłego.

Tę skromną wiązankę wspomnień o dobrym człowieku, koledze, przełożonym, wychowawcy i zasłużonym obywatelu, kładziemy na grób z serdecznym żalem, że Bóg nie użyczył mu dłuższego życia, którego bardzo pragnął, że ubyła społeczeństwu jednostka wybitna i pożyteczna.

Cześć jego pamięci!

Franciszek Barański.

Część urzędowa.

I.

Skład grona nauczycielskiego.

1. **Stanisław Schneider,** *dyrektor* w VI. r., członek korespondent Akademii Umiejętności w Krakowie . . —

2. **Franciszek Barański,** prof., gosp. kl. VI. *B*, uczył w 1. półr. jęz. łac. w VI. *A* i *B*, VII.; tyg. godz. . . 17
w 2. półr. na urlopie . . . . . —

3. **Jan Bryk,** dr. fil., prof., gosp. kl. III. *A*, uczył jęz. łac. w kl. III. *A*, jęz. rus. w 4 godz.; tyg. godz. . . 10

4. **Bronisław Dobrzański,** prof. w VII. r., na urlopie —

5. **Wincenty Frank,** prof. w VII. r., zawiad. gab. fiz., gosp. kl. VIII. *A*, uczył mat. w kl. VIII. *A*, fiz. w kl. VII., VIII. *A* i *B*; tyg. godz. 14

6. **Jan Salomon Friedberg,** prof w VIII. r., na urlopie —

7. **Jan Jędrzejowski,** prof. w VIII. r., kierownik kursu jęz. łac. w tut. Uniwersytecie, zawiad. gab. archeol., gosp. kl. VII., uczył jęz. grec. w kl. VII., VIII. *A* i *B;* tyg. godz. 14

8. **Józef Limbach,** dr. fil., radca szk., prof. w VII. r., zawiad. gab. przyrod., uczył w kl. I., II., V. *A* i *B*, VI. *A* i *B*; tyg. godz. 14

9. **Adam Maksymowicz,** dr. fil., prof., docent lwow. Politechniki, uczył mat. w kl. III. *A* i *B*, IV. *A* i *B*, V. *A* i *B;* tyg. godz. 18

10. **Józef Maurer,** prof., na urlopie . . . . —

11. **Wiktor Osiecki,** dr. fil., prof., przydziel. z c. k. V. gimn. we Lwowie, zawiad. zbiorów geogr.-hist., gosp. kl. VI. *A*, uczył hist. i geogr. w kl. V. *B*, VI. *A* i *B*, VII.; tyg. godz. 15

12. **Józef Pytel,** dr. fil., prof. w VIII. r., gosp. kl. V. *B*, uczył jęz. niem. w kl. III. *B*, IV. *B*, V. *B*, VIII. *A* i *B*; tyg. godz. 20

13. **Antoni Ratuszny,** ks., dr. fil., na urlopie . . —

14. **Emanuel Roszko,** prof. w VIII. r., zawiad. niem. bibl. uczniów, pomocnik kancelaryjny dyrek., uczył jęz. niem. w kl. III. *A*, IV. *A*, VII.; tyg. godz. . . . 12

15. **Władysław Semkowicz,** dr. praw, prof., docent lwow. Uniwersytetu, uczył hist. i geogr. w kl. I., VIII. *A* i *B*; tyg. godz. 10

16. **Ludwik Skoczylas,** naucz., uczył jęz. łac. w kl. II., jęz. pols. w kl. VI. *B*, VIII. *A* i *B*; tyg. godz. . . 17

17. **Władysław Szujski,** naucz., zawiad. bibl. naucz., gosp. kl. VIII. *B*, uczył jęz. łac. w kl. VIII. *A* i *B*, jęz. grec. w kl. VI. *A* i *B*; tyg. godz. 20

18. **Stefan Vrtel,** naucz., przydziel. z c. k. I. gimn. w Rzeszowie, zawiadowca pols. bibliot. uczniów, gosp. kl. IV. *A*, uczył jęz. gr. w kl. IV. *A*, jęz. pols. w kl. I., IV. *A*, V. *A*, VII.; tyg. godz. 16

19. **Zygmunt Zawirski,** dr. fil., prof., przydz. z c. k. II. gimn. w Rzeszowie, uczył mat. w kl. I., II., VI. *A* i *B*, VII., prop. filoz. w kl. VII., VIII. *A* i *B*; tyg. godz. . . 20

20. **Feliks Bytomski,** ks., dr. teol., zast. naucz., uczył rel. w kl. II., III. *B*, IV. *B*, V. *B*, VI. *B*; tyg. godz. . 10
w 2. półr. na urlopie. . . . . —

21. **Bolesław Czuruk,** zast. naucz., gosp. kl. I., uczył jęz. łac. w kl. I., jęz. pols. w kl. III. *B* i IV. *B*, hist. i geogr. w kl. III. *A*; tyg. godz. 16

22. **Ryszard Gawlikowski,** zast. naucz., uczył rysunków w kl. I. i II. (2 oddz.); tyg. godz. 8

23. **Roman Jaworski,** zast. naucz., na urlopie . . —

24. **Gundysław Junik,** ks., egz. zast. naucz., uczył rel. w kl. I., III. *A*, IV. *A*, V. *A*, VI. *A*, VII., VIII. *A* i *B*; tyg. godz. 16

25. **Zygmunt Klemensiewicz,** dr. fil., egz. zast. naucz., docent lwow. Uniwersytetu, uczył fiz. w kl. III. *A* i *B*, IV. *A* i B; tyg. godz. 10

26. **Stefan Król,** ks., zast. naucz., prefekt małego Seminaryum rz. kat., uczył w 2. półr. religii w kl. II., III. *B*, IV. *B*, V. *B*, VI. *B*; tyg. godz. 10

27. **Jarosław Lewicki,** ks., zast. naucz. w filii c. k. VII. gimn. we Lwowie, uczył rel. gr. kat. w jęz. pols. w kl. I.—V.; tyg. godz. 5

28. **Adam Lech Łańcucki,** zast. naucz., zawiad. czasopism, uczył w 1. półr. jęz. łac. w III. *B* i V. *B* (w 2. półr. gosp. kl. VI. *B*, uczył jęz. łac. w kl V. *B* i VI. *B*), jęz. polsk. w kl. III. *A*, V. *B*, VI. *A*; tyg. godz. . . 21

29. **Józef Mackiewicz,** zast. naucz., uczył w 1. półr. jęz. grec. w kl. V. *A* i *B*; tyg. godz. 10
w 2. półr. jęz. łac. w kl. VI. *A* i VII.; tyg. godz. . . 11

30. **Eustachy Nowicki,** dr. fil., egz. zast. naucz., gosp. kl. V. *A*, uczył hist. i geogr. w kl. II., III. *B*, IV. *A* i *B*, V. *A*; tyg. godz. 20

31. **Rudolf Nykołajczuk,** zast. naucz., uczył w 2. półr. jęz. łac. w kl. III. *B*, jęz. grec. w kl. V. *A* i *B*; godz. tyg. 16

32. **Nicefor Perzyński,** zast. naucz., na urlopie —
33. **Wojciech Pietras,** zast. naucz., gosp. kl. IV. *B*, uczył jęz. łac. w kl. IV. *B*, jęz. grec. w kl. IV. *B*, jęz. niem. w kl. VI. *A* i *B*; tyg. godz. 18
34. **Otton Werner,** zast. naucz., gosp. kl. II., uczył jęz. łac. w kl. V. *A*, jęz. niem. w kl. I., II., V. *A*, kaligr. w kl. I.; tyg. godz. 20
35. **Juliusz Zaleski,** zast. naucz., gosp. kl. III. *B*, uczył jęz. łac. w kl. IV. *A*, jęz. grec. w kl. III. *A* i *B*, jęz. pols. w kl. II.; tyg. godz. 20

Izak Planer, naucz. miej. liceum im. król. Jadwigi, odznaczony złotym krzyżem zasługi, uczył rel. mojż. we wszystkich klasach; tyg. godz. 16

Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych.

1. **Ryszard Gawlikowski,** j. w., artysta malarz, uczył rysunków w 2 oddz.; tyg. godz. 4
2. **Jan Glatty,** sekr. Englisch Cercle, uczył jęz. ang. w 2 oddz.; tyg. godz. 4
3. **Eustachy Nowicki,** j. w., uczył hist. ojcz. w kl. IV. *A* i *B*; tyg. godz. 2
4. **Wiktor Osiecki,** j. w., uczył hist. ojcz. w kl. VI. A i *B*; tyg. godz. 2
5. **Władysław Semkowicz,** j. w., uczył hist. ojcz. w kl. VIII. *A* i *B*; tyg. godz, ... 2
6. **Edward Szyrma Lach,** uczył jęz. franc. w 3 oddz.; tyg. godz. 6
7. **Józef Wełeszczuk,** prof. liceum muzycz., uczył śpiewu w 2 oddz.; tyg. godz. 4
8. **Józef Wiśniewski,** prof. c. k. VII. gimn. we Lwowie, uczył stenogr.; tyg. godz. 2
9. **Tow. gimn. Sokół Macierz,** udzielało nauki gimnastyki w 2 oddz.; tyg. godz. 4

Przysłuchiwali się lekcyon szkolnym kandydaci stanu nauczycielskiego: Wincenty Czajkowski, Izydor Kardasz i Edwin Rosenfeld.

II.

Zmiany w gronie nauczycielskiem.

Najjaśniejszy Pan postanowieniem z dnia 14. grudnia 1912 zamianował dyrektora VIII. gim. we Lwowie, *Stanisława Schneidera*, który otrzymał kierownictwo tutejszego zakładu. od 1.

paźdz. 1911, dyrektorem c. k. gimnazyum Franciszka Józefa we Lwowie (rozp. R. S. K. z 28 grudnia 1912, l. 625/Pr. R. szk. kr.).

Posadę nauczycielską w c. k. gimn. w Rzeszowie otrzymał dotychczasowy zast. naucz. w tutejszym zakładzie, *Stefan Vrtel*, z przydzieleniem do służby w miejscu na r. szk. 1912/13 (rozp. R. S. K. z 9. września 1912, l. 12450). Złożył przysięgę służbową 6. paździer. 1912.

a) Odeszli:

Zast. naucz. dr. *Stanisław Łabendziński* do c. k. VIII. gimn. we Lwowie (rozp. R. S. K. z 30. sierpnia 1912, l. 14723).

Zast. naucz. *Józef Stojanowski* do filii c. k. IV. gimn. we Lwowie (rozp. R. S. K. z 10. grudnia 1912, l. 21727).

b) Przybyli:

Juliusz Zaleski, zamian. zast. naucz. (rozp. R. S. K. z 29. sierpnia 1912, l. 10148). Złożył przysięgę służbową 10. września 1912.

Bolesław Czuruk, zamian. zast. naucz. (rozp. R. S. K. z 29. sierpnia 1912, l. 11267). Złożył przysięgę służbową 14. września 1912.

Ks. dr. Feliks Bytomski, zamian. zast. katechety (rozp. R. S. K. z 10. września 1912, l. 14877). Złożył przysięgę służbową 23. września 1912.

Wojciech Pietras, zamian. zast. naucz. (rozp. R. S. K. z 10. grudnia 1912, l. 21728). Złożył przysięgę służbową 10. stycznia 1913.

Rudolf Nykołajczuk, zamian. zast. naucz. (rozp. R. S. K. z 7. lutego 1913, l. 1913). Złożył przysięgę służbową 22. lutego 1913.

Ks. Stefan Król, zamian. zast. katechety (rozp. R. S. K. z 17. lutego 1913, l. 2314). Złożył przysięgę służbową 14. marca 1913

c) Urlopy otrzymali:

Jan Friedberg, na przeciąg 1. półr. 1912/13 dla poratowania zdrowia (rozp. R. S. K. z 29. kwietnia 1912, l. 4872) i na przeciąg 2. półr. 1912/13 (rozp. R. S. z 30. grudnia 1912, l. 22421).

Józef Maurer, na przeciąg 1. półr. 1912/13 dla poratowania zdrowia (rozp. R. S. K. z 29. kwietnia 1912, l. 5277) i na przeciąg 2. półr. 1912/13 (rozp. R. S. K. z 6. stycznia 1913, l. 22913).

Ks. dr. Antoni Ratuszny, na przeciąg 1. półr. 1912/13 dla poratowania zdrowia (rozp. R. S. K. z 24. czerwca 1912, l. 9952) i na przeciąg 2. półr. 1912/13 (rozp. R. S. K. z 17. stycznia 1913, l. 691).

Bronisław Dobrzański, na przeciąg 1. półr. 1912/13 dla poratowania zdrowia (rozp. R. S. K. z 5. lipca 1912, l. 10296)

i na przeciąg 2. półr. 1912/13 (rozp. R. S. K. z 17. stycznia 1913, l. 691).

Franciszek Barański, na przeciąg 2. półrocza 1912/13 dla poratowania zdrowia (rozp. R. S. K. z 31. stycznia 1913, l. 1470).

Nicefor Perzyński, urlop bezpłatny na przeciąg r. szk. 1912/13 dla studyów naukowych (rozp. R. S. K. z 9. września 1912, l. 14685).

Roman Jaworski, urlop płatny do końca lutego 1913 dla poratowania zdrowia (rozp. R. S. K. z 20. grudnia 1912, l. 21376).

Ks. dr. Feliks Bytomski, urlop płatny na luty i marzec 1913 dla poratowania zdrowia (rozp. R. S. K. z 18. lutego 1913, l. 1004), przedłużony do końca r. szk. 1913 (rozp. R. S. K. z 17. kwietniu 1913, l. 5963).

d) Zniżenie godzin do połowy otrzymali:

Dr. Zygmunt Klemensiewicz, na przeciąg r. szk. 1912/13 (rozp. R. S. K. z 21. maja 1912, l. 7913).

Józef Mackiewicz, na przeciąg 1. półr. 1912/13 (rozp. R. S. K. z 31. maja 1913, l. 7622), przedłużone na 2. półr. 1912/13 (rozp. R. S. K. z 22. grudnia 1913, l. 21961).

Dr. Władysław Semkowicz, na przeciąg r. szk. 1912/13 (rozp. R. S. K. z 24. czerwca 1912, l. 9470).

e) VI. rangę służbową otrzymał dyr. Stanisław Schneider Najwyższem postanowieniem z dnia 16. stycznia 1913 (rozp. R. S. K. z 28. stycznia 1913, l. 1442).

III.

Materyał przerobiony

A) w lekturze obowiązkowej;

Język polski. Kl. V. *a)* Lektura szkolna: Prócz Wypisów (Próchnicki i Wojciechowski): Pan Tadeusz, Zemsta, Makbet;

b) domowa: Stara Baśń, Lubonie, Trylogia, Placówka, Syzyfowe prace, Pieśni Janusza, Balladyna, Pan Jowialski.

Kl. VI. *a)* Lektura szkolna: Kochanowski: Treny, Odprawa poetów greckich; Szymonowicz: Wybór sielanek; Skarga: Kazania sejmowe; Krasicki: Satyry; Niemcewicz: Powrót posła; Feliński: Barbara Radziwiłłówna; Zabłocki: Fircyk w zalotach;

b) domowa: Sienkiewicz: Trylogia, Quo vadis; Prus: Placówka; Żeromski: Syzyfowe prace; Słowacki: Kordyan, Lilla Weneda; Wyspiański: Warszawianka.

Kl. VII. *a)* Lektura szkolna: Barbara Radziwiłłówna; Mickiewicz: Dzieła wszystkie; Malczewski: Marya; Goszczyński: Zamek kaniowski;

b) domowa: Ludzie bezdomni, Popioły, Chłopi; Czartoryski: Bard polski; Kordyan, Wesele, Warszawianka, Legion, Noc listopadowa.

Kl. VIII. *a)* Lektura szkolna: Słowacki: Kordyan, Balladyna, Lilla Weneda, Anhelli, Genezis z Ducha, Ks. Marek, Król Duch I rapsod.; Krasiński: Nieboska, Irydion, Przedświt, Psalmy; Kraszewski: Brühl, Sfinks, Poeta i świat;

b) domowa: W. Pola powieści poetyckie i gawędy; Asnyk: Liryka; Ujejski: Melodye biblijne; Konopnicka: Liryki; Tetmajer: Wybór liryki; Wyspiański: Dramaty narodowe wszystkie; Żeromski: Róża, Sułkowski; Prus w całości; Orzeszkowa: Nad Niemem, Marta; Rodziewiczówna: Dewajtis, Atma; Reymont: Chłopi, Nowelle; Przybyszewski: dramaty; Strug: Ojcowie nasi; Żeromski: Wierna Rzeka.

Język łaciński. Kl. V. P. Ovidius Naso. Z ksiąg „Przemian": Wstęp, Cztery wieki ludzkości, Bunt Gigantów, Potop, Deukalion i Pyrra, Ceres i Prozerpina, Niobe, Wieśniacy licyjscy, Dedal i Ikar, Filemon i Baucyda, Orfeusz i Eurydyka, Midas. Z „Kalendarza": Przybycie Euandra do Lacyum, Herkules i Kakus, Arion, Zgon trzystu Fabiuszów, Zdobycie Gabiów. Z ksiąg „Żalów": Autobiografia. Albius Tibullus: Życzenie poety, Wojna a pokój. Sextus Propertius: Ucieczka, Rzym dawniejszy i dzisiejszy. T. Livius: Ks. I, XXI, XXII (w wyjątkach).

Kl. VI. Sall. Bell. Iug. Cic. or. I. in Catil. Verg. Aen. I. II. Ecl. I. Georg 6 ustępów.

Kl. VII. Verg. Aen. IV (w wyjątkach) i VI. Cic. De signis, De officiis 20 rozdz.

Kl. VIII, Hor. 3 sat., 2 ep., 32 ód. Tac. Ann. I, XIV, XV i XVI (w wyjątkach).

Język grecki. Kl. V. Xen. An. 1, 2, 4, 7, 11, 17, 18; z Cyr. 1, 2; z Pam. 1 ustęp. Hom: Iliada, ks. I (w całości), ks. II (w wyjątkach).

Kl. VI. Hom. Il. VI, XVI, XVIII, XXIV. Herod. VI, 94—120 (bitwa pod Maratonem); VII 175—177, 198—238 (bitwa pod Termopylami).

Kl. VII. Hom. Odys. I, V, VII, VIII, XI; znaczniejsze ustępy kursorycznie z II—IV. Demost.: Mowa olint. I i Mowa o pokoju. Platon: Gorgias.

Kl. VIII. Platon: Apologia i Fedon. Sofokles: Król Edyp.

Język niemiecki. Kl. V. Deutsche Prosa: Moderne erzählende Prosa. Ausgewählt u. zum Schulgebrauch herausgegeben von Dr. G. Perger III. B.

Kl. VI. Lessing: Minna von Barnhelm, Emilia Galotti (pr.). Schiller: Don Carlos (pr.). Goethe: Die Leiden des jungen

Werther. Shakespeare: Julius Caesar, Der Kaufmann von Venedig (pr.), Hamlet (pr.). Ibsen: Die Komödie der Liebe (pr.), Die Gespenster (pr.).

Kl. VII. Goethe: Hermann und Dorothea. Schiller: Wilhelm Tell. Kleist: Der Prinz von Homburg, Das Käthchen von Heilbronn.

Kl. VIII. Goethe: Hermann und Dorothea, Faust I. Teil. Otto Ludwig: Zwischen Himmel und Erde.

B) w przedmiotach względnie i nadobowiązkowych:

Religia mojżeszowa. Kl. V. Obrzędy i ceremonie, powinności względem siebie i bliźnich (o mądrości i cnocie), tłum. Genesis rozdz. 22 i Exodus rozdz. 3, 1—15; 4, 1—25.

Kl. VI. Dzieje żydów w Hiszpanii w w. XI—XV, w Niemczech w w. XVI i XVII; tłum Deuteronom. rozdz. 16, 18—22; 17, 1—13; 20, 1—20; 26, 1—12.

Kl. VII. Tłum. Przypowieści Ojców rozdz. 1. 2, 1—6. 3, 1—10 i 4.

Kl. VIII. Tłum. Jezajasza, rozdz. 1. 1—15. 5, 1—12 i 11.

Język ruski. Przeczytano i przerobiono z czytanki ustępów proz. 24, poet. 4. Powtórzono z gramatyki pisownię, odmianę rzeczownika i czasownika. Nadto uczniowie zdawali sprawę z lektury prywatnej.

Język angielski. Czytano i tłumaczono na jęz. pols. wyjątki z prozy i poezyi, poznano formy korespondencyi angielskiej. Rozmówki na podstawie lektury.

Język francuski. Czytano, tłumaczono i opowiadano z książki Węckowskiego 27 lekcyi.

Rysunki. Płaskie motywy z dziedziny przyrody oraz przedmioty z otoczenia w zarysie rzutowym (węgiel, barwy przejrzyste). Rysunek z modeli płaskich i trójwymiarowych, ćwiczenia perspektywiczne z poglądu. Rysunek figuralny i trudniejszych przedmiotów z otoczenia.

Stenografia. Przerabiano na podstawie podręcznika Czajkowskiego cz. I. Co lekcyi ćwiczenia w czytaniu i pisaniu powolnych dyktatów.

Śpiew. Utworzono obok chóru chłopców także chór starszych uczniów. Przerobiono szereg pieśni adwentowych, kolędy i t. p.; prześpiewano około 26 pieśni dwugłosowych (na alt i sopran). Nauka odbywała się przy fortepianie, sprawionym w zamian za stare harmonium z dopłatą.

IV.

Tematy wypracowań piśmiennych.

a) W języku polskim.

Klasa V. a.

1. do wyboru: *a)* Jedna chwila z lat mego dzieciństwa (Wspomnienie).
b) Jesień w przyrodzie a w życiu człowieka (dom.).
2. Jak przedstawił Mickiewicz „zabawy i spory wśród cichej wsi litewskiej"? Na podstawie znanych ksiąg „Pana Tadeusza".
3. Owidego mit o Niobie a „Ojciec zadżumionych" (dom.).
4. Wschody i zachody słońca w przeczytanych księgach „Pana Tadeusza" (szk.).
5. Rada w zaścianku szlacheckim (szk.).
6. do wyboru: *a)* W obronie sztandaru. Słowa do obrazu Artura Grottgera.
b) Temat dowolny (dom.).
7. Zajazd na Soplicowo (szk.).
8. Na czem polega miłość ojczyzny. Według Libelta na podstawie lektury szkolnej (szk.).
9. Żywioł epiczny i liryczny w „Panu Tadeuszu" (dom.).
10. Charakterystyka jednej z postaci w „Zemście" Fredry (szk.).

Klasa V. b.

1. Życie miasta podczas szkoły (dom.).
2. Epizody w I. i II. ks. „Pana Tadeusza" (szk.).
3. Tragedya duszy szlacheckiej. Na podstawie Jana Bieleckiego (dom.).
4. Wojski na tle Soplicowa (szk.).
5. Polonia Grottgera. Opis dowolnie obranego obrazu (szk.).
6. „Rada" jako podkreślenie wspólnych rysów, cechujących charakter szlachty polskiej (szk.).
7. Lodowce, ich powstawanie i znaczenie w przyrodzie (dom.).
8. Czasy dawne a nowe w pojęciu szlachty polskiej. Na podstawie lektury szkolnej (szk.).
9. Kwiaty i nadzieje. Porównanie (dom.).
10. Latarnik a Srul z Lubartowa (szk.).

Klasa VI. a.

1. do wyboru: *a)* Przyczyny kłamstwa w szkole.
b) Idea skautowa podczas wakacyi (dom.).
2. Zaranie literatury polskiej (szk.).

3. do wyboru: *a)* Geneza pierwiastka świeckiego w literaturze polskiej.
b) Zasadnicze znamiona poezyi pols.-łac. (dom.).
4. Idee cnoty u Reja (szk.).
5. Uzasadnić zdanie Stanisława Staszica: „Upaść może naród wielki, zniszczeć tylko nikczemny“ (dom.).
6. Alluzye polityczne w „Odprawie posłów“ (szk.).
7. Uzasadnić i poprzeć przykładem zdanie: Hominem non sibi, sed patriae natum esse (dom.).
8. Przeciw jakim wadom społecznym występuje Kochanowski w „Satyrze“? (szk.).
9. Wyjaśnić i uzasadnić przysłowie: „Niema róży bez kolców“ (dom.).
10. Dola ludu wiejskiego w żwierciedle poglądu pisarzy XVII w. (szk.).

Klasa VI. b.

1. Życie w słońcu. Wspomnienia z wakacyi (dom.).
2. do wyboru: *a)* Wieś u Reja. *b)* Teatr w średnich wiekach (szk.).
3. Charakterystyka jednego z dowolnie obranych autorów 16. wieku (szk.).
4. Porównania i przenośnie w „Trenach“ Kochanowskiego (dom.).
5. do wyboru: *a)* Antenor, wzór obywatela. *b)* Burzliwe posiedzenie. Obrazek na tle „Odprawy posłów greckich“ J. Kochanowskiego (szk.).
6. Słowa do jednego z obrazów Grottgera na tle r. 1863 (dom.).
7. Motywy religijne w literaturze polskiej. Na podstawie dotychczasowej lektury (dom.).
8. Charakterystyka jednego z kolegów (dom.).
9. Jakimi środkami ratować Rzeczpospolitą? Na podstawie Kazań sejmowych (dom.).
10. St. Koźmian do Al. Felińskiego. List o pseudoklasycyźmie (dom.).

Klasa VII.

1. Słowo a czyn. Rozprawka (dom.).
2. Literackie i społeczne znaczenie „Powrotu posła“ Niemcewicza (szk.).
3. do wyboru: *a)* Technika dramatyczna „Barbary Radziwiłłówny“. *b)* Główne myśli rozprawy Brodzińskiego „O klasyczności i romantyczności“ (dom.).
4. Analiza literacka „Ody do młodości“ Adama Mickiewicza (szk.).
5. Pierwiastek ludowy w balladach Mickiewicza (szk.).
6. do wyboru: *a)* O czem mówią echa leśne w rocznicę powstania styczniowego. *b)* Temat dowolny (dom.).

7. Idea Konrada Wallenroda (szk.).
8. Pierwiastek bohaterski w twórczości A. Mickiewicza (dom.).
9. Rola przyrody w „Maryi“ Malczewskiego (szk.).
10. Tragedya duszy polskiej w „Weselu“ Wyspiańskiego (szk.).

Klasa VIII. a.

1. do wyboru: *a)* Skala wartości charakterów Kordyana. *b)* Demostenes obrońcą niepodległej Grecyi (szk.).
2. do wyboru: *a)* O dramacie romantycznym. Na podstawie lektury J. Słowackiego *b)* Z bojów o wolność. Obrazek (dom.).
3. do wyboru: *a)* W kopalniach Sybiru. Na podstawie Anhellego. *b)* Allegorye i symbole w „Anhellim“ (szk.).
4. do wyboru: *a)* Ks. Marek. Portret duchowy. *b)* Konflikt dramatyczny w „Ks. Marku“ (dom.).
5. Hamletyzm hrabiego Henryka (dom.).
6. Wizye Krasińskiego w „Przedświcie“ (dom.).
7. Rzym starożytny w Irydionie.
8. Szkolne czasy. Rzut oka w przeszłość (szk.).

Klasa VIII. b.

1. i 2. jak w VIII. a.
3. do wyboru: *a)* Śmierć Ellenai. Na podstawie Anhellego. *b)* Konstrukcya wewnętrzna Anhellego (szk.).
4. do wyboru: *a)* Sfera niebieska, ziemska i piekielna w „Ks. Marku“. *b)* Nawrócenie Judyty. Pobudki i charakter (dom.).
5. Objaśnić wstęp do „Nieboskiej komedyi“ Z. Krasińskiego (dom.).
6.—8. jak w VIII. a.

b) **W języku niemieckim.**

Klasa V. a.

1. Was lehrt uns die Erzählung „Des Kaisers neue Kleider“? (szk.).
2. Der schönste Tag meiner Ferien (dom.).
3. Wie wurde Gellert zu seinen Lebzeiten verehrt? (szk.).
4. „Das klagende Lied“ v. Bechstein und Chodźkos Ballade „Maliny“ (dom.).
5. Die Vernichtung und Wiederherstellung des Menschengeschlechtes. Nach Ovids „Diluvium“ und „Deucalion und Pyrrha“ (szk.).
6. Herrn Thaddäus Rückkehr nach Soplicowo (dom.).
7. Die Theatervorstellung in den „Kranichen des Ibykus“ und ihre Bedeutung für die Handlung (szk.).

8. Des Winters Vergnügungen (dom.).
9. Des Sängers Rolle in der Romanze „Der Graf von Habsburg“ (szk.).
10. Eine Schulpause (dom.).
11. Welche Beweggründe trieben den Taucher das erste und welche das zweite Mal in die See? (szk.).
12. Hannibals Alpenübergang. Auf Grund der Liviuslektüre (dom.).

Klasa V. b.

1. Des Kaisers neue Kleider. Inhaltsangabe und Grundgedanke (szk.).
2. Die Hochzeit der Zwerge. Nach Goethes Ballade (dom.).
3. Wie wurde Gellert zu seinen Lebzeiten verehrt? (szk.).
4. Das römische und das moderne Haus (dom.).
5. Der Schüler ein Gentleman. Auf Grund der Schullektüre (szk.).
6. Herrn Thaddäus Rückkehr nach Soplicowo (dom.).
7. Ein Kinderstreit aus Goethes Jugend. Nach der Schullektüre (szk.).
8. Schillers Bürgschaft, verglichen mit dem Gedichte von Mickiewicz „Dwaj przyjaciele“ (dom.).
9. Des Dampfrosses erste Schritte (szk.).
10. Die spartanische Erziehung, verglichen mit der unsrigen. Auf Grund des Lesestückes „Die Erziehung der Griechen“ (dom.).
11. Ein Tag in der Karlsschule. Auf Grund der Schullektüre (szk.).
12. Klopstocks Messias im Goethischen Hause (szk.).

Klasa VI. a.

1. Die Bedeutung der Muttersprache für ein Volk und für ein Individuum. Auf Grund der Gedichte von Schenkendorf und Vischer „Muttersprache“ (dom.).
2. Charakter und Leidenschaft in der Sigurdsage. Auf Grund des Lesestückes: „Aus der Sigurdsage“ (szk.).
3. Randbemerkungen über „Die Karrenschieber“ von Hermine Villingen (dom.).
4. Intrigue und Diplomatie. Zur Charakteristik des Reineke Fuchs (szk.).
5. Metellus und Jugurtha als Feldherren (szk.).
6. Spiel und Gegenspiel in Lessings Minna von Barnhelm (dom.).
7. Leipzig, der Sitz des wissenschaftlichen Lebens zur Zeit der Universitätsstudien Lessings. Auf Grund der Schullektüre (szk.).
8. Goethes Studienjahre (dom.)
9. Parzivals Schuld und deren Folgen (szk.).

10. Der Höhepunkt der dramatischen Handlung in Shakespeares „Julius Caesar“ (dom.).
11. Das Glück von Edenhall. Inhaltsangabe (szk.)

Klasa VI. b.

1. „Wer geringe Ding wenig acht',
Sich um geringere Mühe macht“. Deutung der Legende vom Hufeisen von Goethe (dom.).
2. Die Kämpfe um Gudrun (szk.).
3. do wyboru: *a)* Edle Demut und ritterliche Grösse. Auf Grund der Ballade „Roland Schildträger“ von Uhland. *b)* Der passive Held. Gedanken über „Das Orakel“ von Ernst von Wildenbruch (dom.).
4. Die Fabel „Die drei Schneider“ von K. Herlosssohn in Märchengestalt (szk.).
5. Jak w VI. a.
6. Die Rolle des Grafen von Bruchsal in Lessings „Minna v. Barnhelm“ und auf welche Weise greift er in die Handlung ein? (szk.).
7. Die Pflichten der Johanniter. Nach Schillers Gedichten: „Die Johanniter“ und „Der Kampf mit dem Drachen“ (dom.).
8. Die Exposition der Handlung in Shakespeares „Julius Caesar“ (szk.).
9. Welche Umstände zwingen Schiller zur Flucht aus Stuttgart? (dom.).
10. Karls d. Grossen Bemühungen um die Verbreitung der Kultur (szk.).
11. Ferienpläne (dom.).

Klasa VII.

1. Die Gestalt Hagens im Nibelungenliede (dom.).
2. Des Zeus Ratschluss und Athenens Plan bezüglich der Heimkehr des Odysseus. Nach Odyssee I. (szk).
3. Die politischen und sozialen Verhältnisse Deutschlands in Walthers von der Vogelweide „Elegie“ (dom.).
4. Welches Bild entwirft Goethe in „Hermann und Dorothea“ von dem Anweisen des Wirtes? (szk.).
5. Welche historischen und kulturhistorischen Ereignisse leiten die Neuzeit ein und auf welcher Grundlage? (szk.).
6. Die stoffliche Darstellung Herders „Wilhelms Geist“, in Bürgers „Lenore“ und in „Ucieczka“ von Mickiewicz (dom.).
7. Charakteristik des Fabrikanten Nyman in Hedenstjernas „Sein Lebenswerk“ (szk.).
8. Der Aberglaube und die Notlüge in Anzengrubers Novelle „Treff-As“ (szk.).
9. Der dramatische Knoten und dessen Lösung in Kleists „Prinz von Homburg“ (dom.).
10. Die Genesis des Prozesses gegen Verres (szk.).

Klasa VIII. a.

1. Gedanken und Gefühle eines Schülers am Anfange des Schuljahres (dom.).

2. Schiller nach Goethes „Epilog zum Liede von der Glocke“ (szk.).

3. do wyboru: *a)* Skarga und Demosthenes. *b)* Der Spruch „Homo non sibi ipsi, sed patriae et suis natus est“ ist zu erläutern (dom.).

4. do wyboru: *a)* Laokoon bei Vergil und in der Gruppe. *b)* Die Revolutionsbilder in Goethes Hermann und Dorothea (dom.).

5. Gedankengang der 3. Rede in Platons Apologie des Sokrates (szk.).

6. do wyboru: *a)* Was urteilt Horaz über sich als Dichter? *b)* Vergessen — ein Fehler, eine Schuld, ein Glück, eine Tugend (dom.).

7. do wyboru: *a)* Das Wesen der Tragödie. *b)* Die Vorteile des Aufenthaltes in einer Grossstadt (szk.).

8. do wyboru: *a)* Die romantischen Motive in Kleists „Heiliger Cäcilie“. *b)* Der Prolog im Himmel in Goethes Faust (szk.).

9. do wyboru: *a)* Das griechische und das moderne Theater. *b)* Faust und Twardowski (dom.).

Klasa VIII. b.

Jak w VIII. a.

Tematy przy egzaminie dojrzałości.

a) **W terminie jesiennym 23. i 24. września 1912.**

I. Z języka polskiego:
1. Powieść J. I. Kraszewskiego jako odbicie prądów czasu.
2. Wewnętrzny ustrój Polski za Stanisława Augusta.
3. Teatr i jego posłannictwo.

II. Z języka łacińskiego do przetłumaczenia M. T. Ciceronis de officiis I, 74—77.

III. Z języka greckiego: Plat. Gorg. rozdz. 80.

b) **W terminie wiosennym 17. i 18. lutego 1913.**

I. Z języka polskiego:
1. Przeczucie końca epoki w dziełach Zygmunta Krasińskiego.
2. Stan mieszczański w dawnej Polsce.
3. Ideały polskiej młodzieży.

II. Z języka łacińskiego do przetłumaczenia Cic. Tusc. disp. II, 23.

III. Z języka greckiego do przetłumaczenia Plat. Symp. VII, 179 B — 180 A.

c) **W terminie letnim 19.—21. maja 1913.**

I. Z języka polskiego:

Oddział A:

1. Zagadnienie bytu narodowego w dziełach polskich poetów romantycznych.
2. O egzekucyi praw królewskich.
3. Znaczenie wyobraźni.

Oddział B:

1. Mesyanizm w sztuce i życiu.
2. Złota wolność w życiu państwowem Polski.
3. Egoizm i altruizm ze stanowiska psychologicznego i etycznego.

II. Z języka łacińkiego do przetłumaczenia:

Oddz. A: Cic. De prov. consul. §§ 32—34: Bellum — praebuisset.

Oddz. B: Tac. Dial. de or. §§ 28—29: Pridem — adulationis.

III. Z języka greckiego do przetłumaczenia:

Oddz. A: Soph. Philoct. 342—373.

Oddz. B: Soph. Oed. Colon. 1—32.

V.

Zbiory naukowe.

A) Zakład prenumeruje następujące czasopisma:

1. Ateneum kapłańskie. 2. Biblioteka Warszawska. 3. Eos. 4. Gazeta Lwowska. 5. Język polski (przedtem Poradnik językowy. 6. Kosmos. 7. Książka. 8. Kształt i barwa. 9. Kwartalnik historyczny. 10. Miesięcznik pedagogiczny. 11. Muzeum. 12 Nowe tory. 13. Pamiętnik literacki. 14. Przegląd Polski. 15. Przegląd filozoficzny. 16. Przewodnik bibliograficzny. 17. Przewodnik naukowy i literacki. 18. Ruch filozoficzny. 19. Ziemia. — 20. Archäologischer Anzeiger. 21. Die Natur. 22. Die neueren Sprachen. 23. Lehrproben und Lehrgänge. 24. Neue Jahrbücher für das klassische Altertum. 25. Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für K. u. U. 26. Wochenschrift für klassische Philologie. 27. Zeitschrift für das Gymnasialwesen. 28. Zeitschrift für die österr. Gymnasien. 29. Zeitschrift für d. phys. u. chem. Unterr.

Bezpłatnie otrzymuje zakład: 1. Misye katolickie. 2. Dziennik urzędowy c. k. Rady szkolnej krajowej z dodatkiem: Czasopismo pedagogiczne. 3. Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych. 4. Landes-Gesetz und Verordnungsblatt für d. Königreich Galizien etc.

B) Nabytki zbiorów naukowych w r. 1912/1913:

1. *Biblioteka nauczycielska.* Uzupełniono dawniejsze wydawnictwa i zakupiono następujące dzieła: Caesar: De bello civili (wyd. Teub.). Cicero: Scripta omnia (wyd. Teub.). Encyklopedya polska (t. I. i IV./2). Grabowski: Juliusz Słowacki. Homer: Ilias i Odyssea (wyd. Teub.). James: Filozofia wszechświata. Krasiński: Okładki do wydania jubileusz. Księga pamiątkowa Krasińskiego (3 tomy). Listy Krasińskiego do Cieszkowskiego. Mickiewicz wyd. Tow. literack. (6 tomów). Molier przeł. Żeleński (Boy). Plato: Convivium, Phaedrus, Respublica (wyd. Teub.). Sallustius: Catilina, Iugurtha (wyd. Teub.). Sophocles (wyd. Teub.). Tacitus: Annales, Historiae (wyd. Teub.). Witkowski: Fizyka. Xenophon: Institutio Cyri (wyd. Teub). Zaremba: Arytmetyka. Baumgarten-Poland-Wagner: Die hellenische Kultur. Die hellenistisch-röm. Kultur. Creizenach: Gesch. d. neueren Dramas. Crusius-Immisch-Zieliński: Das Erbe der Alter IV—VI. Friedländer: Darstellung aus der Sittengesch. Roms. Graf: Schülerjahre. Jerusalem: Die Aufgaben des Lehrers. Lehrplan u. Instruktionen f. d. Unterricht an den Gymnasien in Österreich (wyd z r. 1913). Ludwig: Shakespeare, Studien. Sieberg: Der Erdball. Swoboda: Das Konzil von Trient.

Otrzymano w darze wydawnictwa Akademii Umiejętności w Krakowie, wydaną przez Towarzystwo naucz. szkół wyż. Księgę pamiątkową p. n. Kazimierz Twardowski: Mowy i rozprawy. Nadto ofiarowali bezpłatnie: Aleksander hr. Wodzicki: Ośmset kilometrów w Afryce środkowej (Wyprawa myśliwska). Juliusz Turczyński: Powieści huculskie (Serya druga). Wygnańcy i Ostap z Perehińska (Wydanie nowe). S. Dickstein: Prace matematyczno-fizyczne t. XXIII. Podręcznik statystyki Galicyi t. IX. Józef Lewicki: Praktyczne nauczanie geografii w szkołach średnich angielskich. Stanisław Schneider: Jedno ze źródeł twórczości Słowackiego. Wiktor Hahn: Juliusz Słowacki w poezyi polskiej.

2. *Biblioteka uczniów, dział polski.*

Bełza: Z odległej przeszłości. Błażek: Wakacye pod namiotami (3 egzempl.). Bogusławska: Król chłopków. Bukowiecka: Polska za Jagiellonów. Biblioteka młodzieży szkolnej Nr. 7, 8, 9, 23, 24. Biblioteka powszechna Nr. 73, 191, 423, 424. Boy: Bańki mydlane. Chrząszczewska: Moja pierwsza książeczka. Czartoryski: Bard polski (15 egz.). Danvit: Człowiek-ptak. Dąbrowska: Wielcy artyści. Domańska: Przy kominku. Galopin: Doktor Omega. Gębarski: Polak bohater. Gloger: Białowieża. Gomulicki: Rok 1912. Grabowski: Kołłątaj. Wiktor Hahn: Juliusz Słowacki w poezyi polskiej (dar, 3 egz.). Halicka: Ostatni Stuart. Jastrzębska: Bogowie greccy i rzymscy. Jaworski: Uniwersytet lwowski. Kallenbach: Nieznane pisma Mickiewicza. Klinger: Malarstwo i rysunek. Kołłątaj: Wybór

pism. Kramsztyk: Doświadczenia fizyczne. Tenże: Wiadomości początkowe z fizyki. Kraszewski: Kochajmy się, Lubonie, Masław, Wilczek i Wilczkowa. Łoziński: Madonna Busowiska. Mayne-Reid: Młodzi żeglarze. Morawska: Adjutant następcy tronu. Taż: Pod Sasowym rogiem. Oppmann: Wybór poezyi. Orzeszkowa: Gloria victis. Ostrowski: Z dziejów. Pietraszkiewiczówna: Dzieje filomatów. Pol: Mohort, Pieśni Janusza (po 10 egz.). Przyborowski: Zdobycie Sandomierza. Tenże: Racławice. Reymont: Chłopi, Z ziemi chełmskiej. Rodziewiczówna: Macierz, Straszny dziadunio, Szary proch. Rzewuski: Pamiątki Soplicy. Sienkiewicz: W pustyni i puszczy. Tenże: Jurand ze Spychowa, Zdobycie Kamieńca, Pod Grunwaldem, Pod Zbarażem, Łowy w puszczy na niedźwiedzie. Sieroszewski: Ze świata. Tenże: Ucieczka. Stopka: Rycerze śpiący w Tatrach. Szybalska: Urywki z pamiętników o powstaniu z r. 1863. Szczepanowski: O polskich tradycyach w wychowaniu. Teresa-Jadwiga: Kara Boża. Taż: Wilczek, Złe i dobre duchy. Tokarzewski: Z roku 1863. Turczyński: Powieści huculskie (dar), Wygnańcy i Ostap z Perehińska (dar). Umiński: Krwawy chleb. Verne: Czarne Indye. Tenże: Gwiazda południa. 500 milionów. Warnkówna: Jasiek pliszka. Wyspiański: Warszawianka. Żeromski: Andrzej Radek, Sułkowski.

3. *Biblioteka uczniów, dział niemiecki.*

Gotthelf: Erzählungen. Käthi die Grossmutter. Geld und Geist. Uli der Knecht und Uli der Pächter. Martin Greif: Gesammelte Werke. Handel-Mazetti: Meinrod Helmpergers denkwürdiges Jahr. Jesse und Maria. Conrad Ferd. Meyer: Novellen. Paul Maria Lacroma: Deus vicit. Formosa. Dost von Drontheim. Kleeblätter. Noli me tangere. Bagatellen. R. Wagners: Gesammelte Werke.

4. *Gabinet historyczno-geograficzny.*

Baldamus-Schwabe: Frühgeschichtl. Ruinenstätten in Griechenland. Baldamus: Wandkarte zur deutschen Gesch. d. XVIII. Jahrh. Tenże: Wandkarte d. XIX. Jahrh. Frankenreich. Oppel: Wandkarte zur Wirtschaftskunde. Romer: Półkule (wschod. i zachod.). Tschofen-Hofrichter: Wandtafeln f. d. Unterr. im Kartenlesen (12 tablic). Wollensack: Hauptformen d. Erdoberfläche.

5. *Gabinet przyrodniczy.*

Zittel i Haushofer: 8 tablic geologicznych. Potony: 5 obrazów środowisk roślinnych. Obrazy stereoskopowe (5 seryi). Stereoskopy (2). Pudełka na minerały (150). Szkiełka mikroskopowe.

6. *Gabinet fizykalny.*

Cewka indukcyjna z magnesem, 2 cewki indukcyjne, 2 zwierciadła paraboliczne, telefon głośno mówiący, induktor, mieszek, ważka ręczna z statywem, dzwon szklany, dasymeter, elektrofor, trójnóg żelazny, świderki do korków (6).

7. *Gabinet rysunkowy.*

Modele: pieprzojad, sroka, żółw szyldkretowy, róg wołu, muszle, hełm hiszpański.

VI.

Ważniejsze rozporządzenia.

C. k. R. szk. kraj. poleca odbyć specyalne konferencye grona nauczycielskiego w sprawie reformy konferencyi nauczycielskich i w sprawie ćwiczeń ustnych młodzieży szkolnej, które to oba tematy będą przedmiotem obrad IV. konferencyi dyrektorów szkół średnich (rozp. z 12. września 1912, l. 15700 i 29. listopada 1912, l. 19371).

C. k. R. szk. kraj. poleca zwiedzanie wystaw pni H. Budzynowskiej i wystawy rybackiej przez młodzież pod przewodnictwem nauczycieli (rozp. z 3. października 1912, l. 18136 i 6. października 1912, l. 12946).

C. k. R. szk. kraj. w sprawie uczczenia pamięci Zygmunta Krasińskiego i Piotra Skargi przez umieszczenie rozpraw z zakresu studyów o nich w sprawozdaniach szkolnych za rok 1911/12 i 1912/13 (rozp. z 7. października 1912, l. 17367).

C. k. R. szk. kraj. w sprawie cyklu wykładów „O wychowaniu fizycznem“ dla nauczycieli szkół średnich (rozp. z 14. listopada 1912, l. 20614).

C. k. R. szk. kraj. w sprawie obchodu w szkole setnej rocznicy urodzin Józefa Ignacego Kraszewskiego (rozp. z 15. listopada 1912, l. 20670).

C. k. R. szk. kraj. w sprawie zmniejszenia liczby zadań niemieckich (rozp. z 30. listopada 1912, l. 21211).

C. k. R. szk. kraj. poleca nie przyjmować do zakładu uczniów obcych bez dowodu szczepienia ospy, względnie rewakcynacyi (rozp. z 31. grudnia 1912, l. 14517).

C. k. R. szk. kraj. w sprawie noszenia stroju skautowego przez uczniów (rozp. z 14. lutego 1913, l. 1245).

C. k. R. szk. kraj. przypomina reskrypt z dnia 26. maja 1912, l. 8689 w sprawie umieszczenia poszczególnych uczniów na wsi na czas wakacyi (rozp. z 15. kwietnia 1913, l. 14173).

VII.

Fizyczny rozwój młodzieży.

Na naukę *gimnastyki*, udzielaną w Tow. gimn. Sokół-Macierz, chodziło w ogóle 49 uczniów; na naukę w *warsztatach studenckich* Ligi pomocy przemysłowej 6. Z tych 3 otrzymało nagrody za prace przy sposobności otwarcia wystawy warsztatów studenckich L. P. P., a mianowicie: Dżułyński Stefan z kl. VII. otrzymał I. nagr. (dar JWP. Wiceprez. Dem-

bowskiego), Dżułyński Jerzy z kl. VI. A. nagr. III. i Rapaport Bernard z kl. IV. A. nagr. IV. (dar JWP. Wicepr.).

Do *parku gier* Tow. zabaw ruchowych uczęszczało z zakładu tutejszego 63 uczniów pod kierownictwem członka grona p. Bolesława Czuruka, dwa razy tygodniowo: we środy i soboty.

Podobnie jak w latach poprzednich, młodzież, biorąca udział w zabawach, dzieliła się na dwie grupy: młodszych i starszych.

Pierwsza grupa (1—4 kl.) uprawiała ćwiczenia wolne i oddechowe, gry: palant, piłka uszata, wolant, krokiet i t. d.

Starsi uczniowie ćwiczyli się w lekkiej atletyce, w szermierce, w strzelaniu z łuków, w piłce nożnej, palancie i innych zabawach.

Należało do II. *drużyny skautowej* uczniów 30, do V. 15, do I. 9. Jesień, a szczególnie zimę, poświęcano zajęciom teoretycznym. Co tygodnia odbywały się zebrania drużyn lub poszczególnych zastępów. Na tych zebraniach zajmowano się w pogadankach życiem skautowem, święcono pamięć ważnych wypadków dziejowych, omawiano artykuły „Skauta“ i załatwiano sprawy służbowe.

Co tygodnia odbywały się wycieczki i ćwiczenia skautowe poszczególnych zastępów, a całej drużyny raz na miesiąc.

W jesieni i zimie pobierano naukę strzelania na strzelnicy Sokoła-Macierzy.

Z II. drużyny wyjeżdża 4 skautów na zlot do Birmingham.

Delegatem grona nauczycieli do naczelnictwa skautowego był prof. Jan Jędrzejowski.

Staraniem sekcyi wycieczkowej, utworzonej w obrębie gminy klasy V. A, odbyła się dnia 24. kwietnia pod przewodnictwem gospodarza klasy dra Nowickiego jednodniowa piesza *wycieczka do Zawadowa za Brzuchowicami.* Wedle programu, ułożonego przez sekcyę, wycieczka odbyła się porządkiem skautowym (sposób marszu, żywność na cały dzień w plecakach, obiad w polu przy ogniu). Ponieważ celem wycieczki obok zwyczajnej rozrywki miały być ćwiczenia w oryentowaniu się na karcie specyalnej (1 : 75.000) w terenie celem praktycznego zastosowania wiadomości z nauki karty w szkole, przeto z góry ułożono rutę trudniejszemi do odnalezienia drogami, której się przewodnicy trzymać musieli; nadto w zakres zadań wycieczki wchodziło dojście do dwóch źródeł w lesie, zaznaczonych na karcie, przy których kolejno miały się odbyć postoje.

Zadanie zostało rozwiązane nadspodziewanie dobrze, i choć marsz był długi i nużący (trwał 5 godzin w jedną stronę), uczestnicy dotarłszy do celu wycieczki (źródła w Zawadowie pod lasem koło stacyi kolejowej), rączo zakrzątali się około rozniecenia ognisk i przygotowania obiadu, poczem wśród ogólnej wesołości i śmiechu rozpoczęto na polance leśnej grę w piłkę. Drogę powrotną musiano wskutek ulewnego deszczu

odbyć gościńcem, lecz ani deszcz, ani męczący jak zwykle marsz gościńcem, nie zdołały zepsuć wesołych humorów młodej drużyny.

Wśród śpiewu i swobodnej pogadanki wróciła wycieczka o zmierzchu do miasta. Uczestników było 14, w tem kilku skautów, którzy stanowili na wycieczce, zwłaszcza dla niewprawnych, nieocenionych towarzyszy. Kilku następnym wycieczkom, jakie były w projekcie sekcyi, stanęła na przeszkodzie dłuższa niepogoda.

W czasie Zielonych Świąt (dnia 11.—13. maja b. r.) wyruszyła *wycieczka uczniów do Krakowa i Wieliczki.* Zwiedzono Wawel, muzea, ważniejsze zabytki grodu krakowskiego, kopiec Kościuszki i t. d. Następnie udali się wychowankowie statkiem do Bielan, gdzie oglądnęli pamiątkowy kościół OO. Kamedułów i piękną okolicę. W dniu 13. maja wyruszono z Krakowa do Wieliczki, gdzie odbywał się właśnie wielki zjazd. Przy cudnem oświetleniu i wśród dźwięków muzyki salinarnej zwiedzili uczniowie wspaniałe kopalnie. Powrót do Lwowa nastąpił wieczorem tegoż dnia. Wycieczkę prowadzili pp. Pietras, Vrtel i Zaleski.

Na *kolonię wakacyjną* Tow. naucz. szk. wyższ. przyjęci uczniowie: Bajcar Adam, Falkiewicz Antoni, Leszczyński Witołd, Pollo Stefan, Szpila Maryan, Zabłocki Jan, Wodziński Tadeusz, Perediatkiewicz Roman, Eckiert Kazimierz.

VIII.

Kółka naukowe.

Kółko polonistyczne uczniów kl. VI. B, prowadzone przez naucz. Skoczylasa, urządziło szereg odczytów, związanych z materyałem nauki szkolnej:

1. Zawadzki Stefan: O polskich humanistach;
2. Wasilewski Tadeusz: Odprawa posłów gr. J. Kochanowskiego w świetle krytyki;
3. Neumann Adam: Teatr polski w w. XV. i XVI.;
4. Ziff Zygmunt: O Mikołaju Reju;
5. Dreifach Marek: Aryanizm w Polsce;
6. Bukowczyk Stefan: O kazaniach Piotra Skargi;
7. Grabski Stanisław: O pisarzach politycznych XVI w.

Nadto uczniowie Sokal Bronisław i Wollman Alfred wygłosili referaty na tematy, zaczerpnięte z literatury nowszej.

Kółko polonistyczne uczniów kl. VII. pod przewodnictwem naucz. Vrtela. Wygłoszono następujące referaty:

1. Kroch Henryk: Idee historyozoficzne Woronicza;
2. Bukowczyk Tadeusz: Mickiewicz w świetle „nieznanych pism". (Na podstawie Kallenbacha, Szyjkowskiego, Kridla, Pietraszkiewiczówny);

3. Schornstein Ludwik: Mickiewicza „Konrad Wallenrod“ a „Korsarz“ Byrona;

4. Ludwig Kazimierz: Analiza „Farysa“.

5. Sękowski Jerzy: Tło obrzędowe „Dziadów“. (Na podstawie Kallenbacha);

6. Hierowski Stefan: Mickiewicz jako klasyk;

7. Rubel Ludwik: Gustaw-Konrad;

8. Kostołowski Maryan: Ajschylosa „Prometeusz“ a wielka Improwizacya;

9. Loria Roman: Goethego „Prometheus“ a Konrad Mickiewicza;

10. Lachmund Adam: Liryka A. Mickiewicza;

11. Sterzyński Tadeusz: Wilno i Warszawa w „Dziadach“. (Na podstawie Mościckiego);

12. Bauer Izydor: Z dziejów teatru polskiego (referat);

13. Kroch Henryk: O dramatach narodowych Wyspiańskiego.

14. Biega Bolesław: Przyroda w „Sonetach Krymskich“ Mickiewicza.

Kółko „miłośników przyrody“ w klasach V. A i B i VI. B. Referaty i odczyty:

1. Sarnicki Kazimierz: O roślinach owadożernych;

2. Weinreb Maryan: Drzewa olbrzymie i wiekiem znakomite;

3. Sokal Bronisław: O zmienności gatunków;

4. Grabski Stanisław: Hodowla zwierząt domowych;

5. Weinreb Maryan: O drapieżcach;

6. Falkiewicz Tadeusz: Bakterye;

7. Caspary Tadeusz: O preparowaniu żaby (z odpow. ryc. i preparatami);

8. Moskwa Maryan: *a)* Geneza zabawy; *b)* Geneza snu;

9. Lamm Wolf: O geyzerach i źródłach gorących;

10. Spritzer Karol; *a)* Wulkany i trzęsienia ziemi; *b)* O budowie słońca.

Kółko abstynenckie, założone w klasie IV. w lutym b. r. jako sekcya gminy uczniów tej klasy, liczyło członków 30, wśród których byli i uczniowie kl. III. Celem kółka jest dokładne poznanie najważniejszych prawd i pewników, do jakich doszła nauka w dziedzinie alkohologii; poznanie przyczyn i skutków alkoholizmu, zaznajomienie się z głównymi postulatami walki z alkoholem, przyswojenie sobie pewnej ilości argumentów i dowodów w szerzeniu idei abstynenckiej. Uczniowie opracowywali poszczególne referaty, nad którymi toczyły się ożywione dyskusye. Wspomnieć trzeba o biblioteczce abstyn., szczupłej na razie, którą kółko stworzyło. Z czasopism prenumerowano „Wyzwolenie“ i „Przyszłość ludu“. — W dniu 31. marca b. r. zwiedzili członkowie kółka wystawę przeciwalkoholową, urządzoną w lokalu Tow. „Wyzwolenie“ i zdali z niej

sprawę na jednem z posiedzeń. — Staraniem też kółka odbył się w gimnazyum (w sali fizyki) wykład p. Skiby z dziedziny alkoholizmu, ilustrowany obrazami świetlnymi. — Posiedzenia odbywały się pod kierownictwem p. Zaleskiego, który zagajał każde z nich stosowną pogadanką.

Kółko miłośników fotografii pod kierownictwem prof. Roszki liczyło 32 członków, którzy uczęszczali do ciemni, znajdującej się w zakładzie. Kółko urządziło wystawę prac fotograficznych dnia 22. czerwca. Wielkie usługi oddaje Kółko uczniom zakładu, sporządzając dla nich za nizką opłatą fotografie do legitymacyi kolejowych.

Pracownia fizykalna. W ubiegłym roku szkolnym, podobnie jak w latach poprzednich, otwartą była pod kierownictwem prof. Franka pracownia fizykalna dla uczniów w godzinach, wolnych od nauki szkolnej, a mianowicie w środę i sobotę każdego tygodnia (z wyjątkiem świąt) od godz. 5. do 7. wieczorem. Tematy, dawane uczniom do opracowania, stały w związku z nauką szkolną i służyły do jej pogłębiania lub rozszerzenia. W pracach tych brali udział uczniowie dwóch klas najwyższych, a to dwunastu z klasy VII., a ośmiu z kl. VIII. Pracownia cierpi ciągle na brak przyrządów i musi się posługiwać tymi, których się używa do demonstracyi podczas wykładów.

Pracownia przyrodnicza. W pracach przyrodniczych, odbywających się w gabinecie historyi naturalnej (mikroskopowanie i preparowanie), brało udział 10 uczniów: 6 z kl. V. B, 4 z kl. VI. A.

IX.

Gminy szkolne.

Gmina im. Adama Mickiewicza kl. IV. A.

Rozwijała się na ogół pomyślnie, okazując wiele szczerych chęci i dobrej woli w dążeniu do zdobywania głównych cnót obywatelskich, a tępienia szkodliwych nałogów. Zachowanie się klasy, dzięki usiłowaniom jednostek, stawało się coraz lepsze, poprawniejsze, co z przyjemnością stwierdzić należy, zachęcając gminę do dalszej w tym zakresie pracy, która prowadzona wytrwale da z wszelką pewnością wyniki pożyteczne. W łonie gminy powstały trzy kółka o celach specyalnych: polonistyczne, historyczne i alkohologiczne.

Gmina im. Hugona Kołłątaja kl. V. A.

Zawiązana z początkiem roku szkolnego 1912/13 we wrześniu, na życzenie uczniów tej klasy, a za zgodą dyrekcyi i gospodarza klasy.

W myśl przyjętego na zebraniu organizacyjnem statutu, zarząd gminy oddano w ręce pięciu członków rady gminnej

z wójtem na czele, jako jej przedstawicielem i kierownikiem prac gminnych; obok nich dla załatwiania spraw sądowych mianowano pięciu sędziów razem z sołtysem, obowiązanym kierować obradami sądu. Wszyscy urzędnicy zmieniali się co trzy miesiące.

Stosując się do wskazań statutu, określającego główne zadania gminy, starano się objąć pracami swemi możliwie najrozleglejsze pole szkolnego życia, uwzględniając zarówno wymagania szkolne, jak i upodobania indywidualne kolegów. To też troska o wprowadzenie karności do gminy i zorganizowanie wydatnej pomocy koleżeńskiej dla uczniów słabszych zdolności, lub przymusowej wprost opieki na opieszałymi (instytucya bakałarzy, częste sprawozdania o stanie pilności w klasie) wydała wkrótce rezultaty bardzo dodatnie, tak, że różnice między wynikami konferencyi okresowych przesuwały się w miarę postępujących prac gminnych ciągle w kierunku dodatnim.

Poza obowiązkami ściśle szkolnymi, którym starano się jak najlepiej uczynić zadość, uwzględniano też pracę około etycznego podniesienia życia kolegów przez referaty i pogadanki: 1) O etycznem znaczeniu skautingu, 2) Czy słusznie uważa się podpowiadanie za koleżeńską przysługę? 3) Obowiązki kolegów względem siebie w szkole i poza nią. Wreszcie podjęto walkę z podpowiadaniem w klasie i bezmyślnym zwyczajem uczęszczania do kinoteatrów.

Aby rozwinąć u kolegów zamiłowanie do czytelnictwa, zebrano drogą dobrowolnych składek lub depozytów biblioteczkę gminną (około 70 tomów) i objęto w zarząd bibliotekę gimnazyalną, przeznaczoną dla tej klasy, wyręczając zarówno w katalogowaniu jak i wypożyczaniu książek profesora i ułatwiając kolegom korzystanie z biblioteki przez sporządzenie spisu książek.

W okresie zimowym powstał w łonie gminy kurs introligatorski, w którym uczestniczyło 10 członków; z tych sześciu odbyło kurs całkowity i podjęło się zadania spopularyzowania tego pożytecznego a łatwego rzemiosła wśród kolegów klas innych w zakładzie. Dla uposażenia warsztatu introligatorskiego zakupiono z dochodów gminnych prasę i narzędzie potrzebne, a po otrzymaniu od dyrekcyi zakładu niezbędnego dla robót stołu, skompletowano całkowity choć prymitywny warsztat introligatorski.

Dochody gminy, pochodzące z podatku, opłacanego miesięcznie przez jej członków, obracano w znacznej części na upiększenie sali szkolnej tapetami, obrazami i kwiatami, dalej na zakupno książek i narzędzi introligatorskich, w mniejszej na stałe datki na koleżeńską Bratnią Pomoc i Dar Chełmski.

Ogółem odbyła gmina 25 posiedzeń przy współudziale kuratora gminy, z których pięć poświęcono pogadankom i re-

feratom (Kto to był Hugon Kołłątaj? Powstanie styczniowe, O podpowiadaniu, O konstytucyi 3-go Maja, O skautingu, O koleżeństwie), inne sprawom gminnym i rozprawom sądowym.

Dorobek całorocznej działalności gminy wyraża się na ogół wcale pokaźnie. Znaczny postęp w zachowaniu się i w naukach w porównaniu z półroczem pierwszem, większe wyrobienie poczucia odpowiedzialności za podjęte zobowiązania, zamiłowanie do czystości i porządku w klasie, tak często dotąd lekceważone, zrozumienie konieczności podporządkowania się ogólnym zadaniom gminy — oto najważniejsze rezultaty dotychczasowej wspólnej pracy samowychowawczej.

Na obchodzie styczniowym postanowiła młodzież naszego zakładu z inicyatywy prof. Semkowicza opodatkować się na cele narodowe i oświatowe. Dobrowolne te składki, po 2 grosze tygodniowo, przyniosły poważną kwotę 350 kor., którą rozdzielono pomiędzy Towarzystwo uczestników powstania 1863/4 roku, Tow. Szkoły lud., Dar narodowy 3. Maja, Sokół i Dar Chełmski.

X.

Dochody i rozchody.

A) Bratnia pomoc.

Przychód w r. 1912/13:

Pozostałość z r. 1911/12	1152	K. 36	h.
Przy wpisach zebrano	872	„ 20	„
Składki uczniów	188	„ 89	„
„ „ na kolonię wak. w Podsobniu	285	„ 17	„
Przy egz. pryw złożono	304	„ —	„
Przy egz. wst. ucznia pryw. kl. I. złożono . .	50	„ —	„
Razem . . .	2852	K. 62	h.

Wydatki:

Książki szkolne	222	K. 90	h.
Odzież	1025	„ 24	„
Buciki	48	„ —	„
Na wycieczkę 2 uczniów	28	„ —	„
Na kolonię wakacyjną w Podsobniu	400	„ —	„
Na bursę im. Batorego	100	„ —	„
Razem . . .	1824	K. 14	h.

Zestawienie:

Przychód	2852	K. 62	h.
Wydatki	1824	„ 14	„
Pozostaje . .	1028	K. 48	h.

B) Fundusz wsparć.

Utworzony w r. 1875. przez byłych uczniów tego gimnazyum fundusz wsparć wynosi 2.600 K. w listach zastawnych galic. Tow. kredyt. ziemskiego. Procent w kwocie 104 rozdzielono między 2 uczniów wskutek uchwały konferencyi przy końcu I. półrocza 1912/13. Nadto na książeczce galic. Kasy oszczęd. we Lwowie Nr. 49.424 złożono w r. 1894. 27 złr. 26 kr. = 54 K. 52 h.

C) Fundusz im. ś. p. Zygmunta Samolewicza.

Utworzony w. r. 1901. na uczcie wspólnej byłych uczniów, którzy w r. 1891. zdawali egzamin dojrzałości w tutejszym zakładzie, z tem przeznaczeniem, aby „z procentu od tej fundacyi dawać zapomogi ubogim abituryentom gimnazyum Franciszka Józefa, opuszczającym zakład, a nie mogącym sobie sprawić ubrania cywilnego“. Fundusz ten wynosi dotąd zaledwie 132 K. 70 h., nie może tedy wejść w życie.

D) Fundusz wycieczkowy.

Na książeczce galic. Kasy oszczęd. Nr. 164.622 złożono w r. 1911. 110 K.

E) Ołtarz w auli.

Od WP. Jadwigi Rozwadowskiej, skarbniczki Komitetu pań, które zajęły się urządzeniem nowego ołtarza w auli, otrzymujemy i umieszczamy z szczerą wdzięcznością następujące zestawienie rachunków po dzień 17. maja 1913. r.:

Dochód:

1.	Ze składek	1516 K.	44 h.
2.	Rada miasta Lwowa	400 „	— „
3.	Dyrekcya z ryczałtu kaplicznego	263 „	75 „
4.	JWP. Aleksandrowa Krzeczunowiczowa	250 „	— „
5.	JWP. Tippnerowa	200 „	— „
6.	JWP. hr. Siemieńska	150 „	— „
7.	Sodalicya Pań Polskich	100 „	— „
8.	Dyrekcya z ryczałtu kaplicznego	100 „	— „
9.	Za stary ołtarz	60 „	— „
10.	JWP. Waleryanowa Krzeczunowiczowa	50 „	— „
11.	JWP. hr. Siemieńska	50 „	— „
12.	Sodalicya Panów	20 „	— „
	Razem	3160 K.	19 h.

Rozchód:

1. Drukarnia Bednarskiego			27	K.	— h.
2. Drukarnia Polonia			10	„	— „
3. Roboty bronzownicze:					
a) obraz Matki Boskiej . .	K.	150·—			
b) tło do ołtarza	„	430·—			
c) kinkiety wraz z posrebrz.	„	46·—			
d) kubki na kwiaty . . .	„	16·—	642	„	— „
4. Ołtarz:					
a) P. Sokulskiemu	K.	1000·—			
b) P. Wierzbickiemu . . .	„	4·50	1004	„	50 „
5. Lichtarze i pozłacanie słupów			104	„	— „
6. P. Sokulskiemu za odnowienie ambony .			120	„	— „
7. Korpus Chrystusa wraz z cłem i dostawą			443	„	— „
8. Rozebranie starego ołtarza			10	„	— „
9. Dwie wazy na kwiaty do ołtarza			14	„	— „
10. Plusz do draperyi			5	„	30 „
11. Listy i telegramy w sprawie korpusu . .			9	„	83 „
12. Świece			43	„	10 „
13. Wpięcie draperyi			90	„	— „
14. Dzwonek i kropielnica			22	„	— „
15. Draperya			332	„	42 „
16. Drobne wydatki			63	„	04 „
17. *a)* aureola	K.	16·—			
b) relikwiarz	„	36·—			
c) szpice do lichtarzy	„	8·—			
d) gasidło	„	6·—	66	„	— „
Razem . . .			3006	K.	19 h.

Zestawienie:

Dochód	3160	K.	19 h.
Rozchód	3006	„	39 „
Pozostaje . .	154	K.	— h.

Przy tej sposobności należą się także WP. Karolinie Sękowskiej serdeczne dzięki za ofiarowanie zdobnego ornatu wraz z przyborami.

F) Dary.

WP. Stanisława Tomaszewska ofiarowała kilkanaście książek, częścią do biblioteki uczniów, częścią dla ubogiej młodzieży.

WP. Zygmunt Wasilewski, redaktor „Słowa Polskiego“, obdarzył zakład obrazem Matejki: Batory.

	I	II	III*a*	III*b*	IV*a*
1. Liczba uczniów:					
Z końcem roku 1911/12 było:	41	67	39	36	37
Z początkiem roku 1912/13 przyjęto:	50	38	37	37	41
W ciągu roku szkoln. przybyło:	3	6	3	1	2
Wogóle zatem przyjęto:	53	44	40	38	43
Między tymi przyjęto:					
a) na podstawie egzam. wstępnego .	51	1	—	—	—
b) na podstawie świadectwa ukończenia klasy poprzedniej: . . .	—		—	—	—
w gimnazyum tutejszem . . .	—	33	27	33	36
w innem gimn. publicznem . .	—	9	8	3	5
c) powtarzających klasę	2	1	5	2	2
W ciągu roku wystąpiło:	6	1	8	1	4
Liczba uczniów publ. na końcu roku szk. 1913	47[7]	43	32[3]	37[3]	39[4]
2. Według miejsca urodzenia:					
Urodzonych we Lwowie	32[2]	25	19[1]	18[2]	27
„ w powiecie lwowskim .	1	—	2	—	1
„ w innych pow. Galicyi	13[5]	13	11[2]	14[1]	10[4]
„ w W Ks. Krakowskiem	—	1	—	2	1
„ w Królestwie Polskiem	—	2	—	1	—
„ w Austryi niższej . . .	—	—	—	—	—
„ w Czechach	—	—	—	—	—
„ na Bukowinie	1	—	—	1	—
„ w Rosyi	—	1	—	1	—
„ w Szwajcaryi	—	1	—	—	—
„ na Węgrzech	—		—	—	—
Razem . . .	47[7]	43	32[3]	37[3]	39[4]
3. Uznało za swój język ojczysty:					
polski	47[7]	43	32[3]	37[3]	39[4]
ruski	—	—	—	—	—
Razem . . .	47[7]	43	32[3]	37[3]	39[4]

Zakładu.

IV*b*	V*a*	V*b*	VI*a*	VI*b*	VII	VIII*a*	VIII*b*	Razem
37	40	35	46	—	54	37	—	469
41	36	36	41	38	43	20	28	486
1	1	1	2	2	1	—	—	23
42	37	37	43	40	44	20	28	509
—	1	—	—	—	—	—	—	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	34	28	40	33	41	20	28	388
2	1	8	3	7	1	—	—	47
5	1	1	—	—	2	—	—	21
6	4	2	7	1	2	—	—	42
36^{3}	33^{4}	35^{2}	36^{1}	39^{1}	42^{2}	20	28	467^{29}
23^{1}	17^{1}	19^{1}	17	16^{1}	21^{1}	12	15	261^{10}
1	—	—	1	2	1	1	—	10
11^{1}	14^{3}	14^{1}	15^{1}	14	18^{1}	6	11	164^{19}
—	1	—	2	5	1	1	—	14
—	—	—	—	1	—	—	—	4
—	—	1	1	—	—	—	2	4
—	—	—	—	—	1	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	1	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	1	—	—	—	2
1	—	1	—	—	—	—	—	2
36^{3}	33^{4}	35^{2}	36^{1}	39^{1}	42^{2}	20	28	467^{29}
36^{2}	33^{4}	35^{2}	36^{1}	39^{1}	42^{2}	19	28	466^{29}
—	—	—	—	—	—	1	—	1
36^{2}	33^{4}	35^{2}	36^{1}	39^{1}	42^{2}	20	28	467^{29}

	I	II	III*a*	III*b*	IV*a*
4. Według wyznania religijnego:					
Wyznania kat. obrz. łacińskiego	31[5]	31	19[2]	26[3]	21[4]
„ „ „ ormiańskiego	1[1]	—	1	—	—
„ „ „ greckiego	4	4	2	—	3
„ ewangielickiego	1	—	1	—	—
„ mojżeszowego	10[1]	8	9[1]	11	15
Razem	47[7]	43	32[3]	37[3]	39[4]
5. Według miejsca pobytu rodziców:					
miejscowych	44[1]	38	28[1]	28	36
zamiejscowych	3[6]	5	4[2]	9[3]	3[4]
Razem	47[7]	43	32[3]	37[3]	39[4]
6. Według stanu rodziców było:					
synów urzędników państwowych	11[2]	15	7[1]	6	8[1]
„ urzędników auton. i pryw.	11[3]	1	6	7[1]	2
„ podurzędników i sług	4	10	1	2	1
„ profesorów i nauczycieli	3	3	4	2	5
„ wojskowych	—	—	—	—	—
„ lekarzy i weterynarzy	1[1]	4	3[1]	—	—
„ inżynierów	2	—	1	—	2
„ adwokatów i notaryuszy	4	2	1	—	1
„ właścicieli realności i dóbr	0[1]	1	—	3[1]	2
„ rolników	—	—	1	1	1
„ kupców i przemysłowców	5	6	6[1]	10[1]	16[1]
„ przedstawicieli innych zaw.	6	1	2	6	1
Razem	47[7]	43	32[3]	37[3]	39[2]
7. Wiek uczniów:					
Miało lat 11	34[4]	—	—	—	—
„ 12	9[3]	26	—	—	—
„ 13	1	11	20[1]	11[3]	—
„ 14	2	4	6[2]	13	20
„ 15	1	2	2	10	12[2]
„ 16	—	—	3	3	7[2]
„ 17	—	—	1	—	—
„ 18	—	—	—	—	—
„ 19	—	—	—	—	—
„ 20	—	—	—	—	—
„ 21	—	—	—	—	—
Razem	47[7]	43	32[3]	37[3]	39[4]

IV*b*	V*a*	V*b*	VI*a*	VI*b*	VII	VIII*a*	VIII*b*	Razem
17^{2}	19^{4}	23^{1}	28^{1}	26	28^{1}	10	13	292^{23}
—	—	—	—	0^{1}	0^{1}	—	—	2^{3}
—	—	—	—	—	—	1	—	14
—	—	1	—	—	—	—	2	5
19	14	11^{1}	8	13	14	9	13	154^{3}
36^{3}	33^{4}	35^{2}	36^{1}	39^{1}	42^{2}	20	28	467^{29}
31	28^{1}	23^{1}	26	34	37^{1}	18	23	394^{5}
5^{2}	5^{3}	12^{1}	10^{1}	51	5^{1}	2	5	73^{24}
36^{2}	33^{4}	35^{2}	36^{1}	39^{1}	42^{2}	20	28	467^{29}
4	6^{1}	7	11	12	14	6	2	109^{5}
7^{1}	4	5^{1}	2	4	4	1	8	62^{6}
2	3	2	2	—	—	2	—	29
1	4	1	2	5	3^{1}	1	5	39^{1}
1	—	1	3	—	3	—	1	9
1	1	1	—	2	4	1	2	20^{2}
—	—	—	—	3	3	—	2	13
—	1	2	1	1	1	—	2	16
—	1	1	1	1^{1}	2^{1}	1	2	15^{4}
1	—	2	1	1	1	1	1	11
15	11^{3}	10^{1}	9^{1}	7	4	6	3	109^{8}
4^{1}	2	3	4	3	3	1	—	35^{1}
36^{2}	33^{4}	35^{2}	36^{1}	39^{1}	42^{2}	20	28	467^{27}
—	—	—	—	—	—	—	—	34^{4}
—	—	—	—	—	—	—	—	35^{3}
—	—	—	—	—	—	—	—	43^{4}
19^{2}	—	—	—	—	—	—	—	64^{4}
11	21^{1}	17^{1}	—	—	—	—	—	76^{4}
5	5	8^{1}	17^{1}	24	—	—	—	72^{3}
1	4^{1}	5	11	8^{1}	28^{1}	—	—	58^{4}
—	1^{1}	2	5	3	8^{1}	8	18	45^{2}
—	2^{1}	2	3	2	3	10	4	26^{1}
—	—	1	—	2	3	2	5	13
—	—	—	—	—	—	—	1	1
36^{2}	33^{4}	35^{2}	36^{1}	39^{1}	42^{2}	20	28	467^{29}

	I	II	III*a*	III*b*	IV*a*
8. Na przedmioty nadobowiązkowe uczęszczało:					
na naukę *a)* języka ruskiego . . .	4	6	1	2	2
„ *b)* „ francuskiego .	—	—	3	6	10
„ *c)* „ angielskiego . .	—	—	—	—	—
„ *d)* „ hist. rodz. . .	—	—	—	—	—
„ *e)* „ rysunków . .	—	—	4	7	9
„ *f)* „ stenografii . .	—	—	—	—	1
„ *g)* „ śpiewu	18	9	2	—	—
„ *h)* „ gimnastyki . .	15	17	6	9	3
9. Opłaty szkolne.					
Opłatę szkolną złożyło:					
w I. półroczu	15	9	12	9	11
w II. półroczu	11	16	13	14	22
Uwolnionych od opłaty było:					
w I. półroczu	35	29	32	29	30
w II. półroczu	39	26	22	23	18
Opłata szkolna wynosiła koron*):					
w I. półroczu	600	360	480	360	440
w II. półroczu	440	640	520	560	880
Taksę wstępną opłaciło uczniów**)	59	8	11	4	6
Datek na zbiory naukowe koron***)	59	44	40	38	44
Datki na gry i zabawy, koron . .	59	44	40	38	44
Taksy na duplikaty wynosiły koron	—	—	—	—	—
A) Uzupełnienie klasyfikacyi za rok 1911/12:					
Pozwolenie na egz. popr. otrzymało:	—	—	—	2	—
Egzamin poprawczy złożyło . . .	—	—	—	2	—
Egzaminu poprawczego nie złożyło .	—	—	—	—	—
Do egzaminu uzupełn. przeznaczono	1^1	2	2	—	—
Egzamin uzupełn. złożyło	0^1	1	2	—	—
Do egzaminu uzupł. nie zgłosiło się	1	1	—	—	—

*) Prywatyści za rok 1911/12 1200 K.
**) Prywatyści 29·40 K.
***) Prywatyści 30 K.

IV*b*	V*a*	V*b*	VI*a*	VI*b*	VII	VIII*a*	VIII*b*	Razem
1	4	4	—	1	—	—	—	25
7	5	5	7	4	1	—	2	50
2	2	6	9	3	4	1	2	29
—	—	—	36	39	42	20	28	165
2	6	—	1	1	1	1	1	33
7	5	7	3	3	1	—	3	30
1	2	5	3	1	6	—	—	47
4	1	6	3	—	—	—	—	64
11	6	7	10	13	15	3	10	131
14	9	15	14	16	15	6	12	177
30	31	29	31	23	27	17	18	361
21	26	22	25	23	28	14	16	303
440	240	280	400	520	600	120	400	5.240
560	360	600	560	640	600	240	480	7.080
2	4	9	3	8	1		—	483
42	38	37	43	40	44	20	28	1.034
42	38	37	43	40	44	20	28	517
—	—	—	—	—	—	—	—	90
—	—	2	5	—	4	—	—	13
—	—	2	5	—	4	—	—	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	—	—	—	1	—	7[1]
—	—	1	—	—	—	1	—	5[1]
—	—	—	—	—	—	—	—	2

	I	II	III*a*	III*b*	IV*a*
Ostateczny wynik klasyfik. za r. 1912.					
Do klasy następnej było:					
chlubnie uzdolnionych	5	13[2]	3	4[1]	7[1]
uzdolnionych	29[1]	47[2]	30[2]	30	27
naogół uzdolnionych	2	2	3	2	—
nieuzdolnionych	4[2]	4	3	—	3
nie klasyfikowano	1[1]	1	—	—	—
Razem . . .	41[4]	67[4]	39[2]	36[1]	37[1]
B) Klasyfikacya za rok 1913:					
Do klasy następnej było:					
chlubnie uzdolnionych	11[3]	10	8	5	3
uzdolnionych	30[2]	31	17[2]	18[2]	26
naogół uzdolnionych	2	—	5	6	2
nieuzdolnionych	4[1]	2	2	8	7[1]
Pozwolono na egzamin poprawczy	0[1]	—	—	—	1[1]
Przeznaczono do egzam. uzupeł. .	—	—	—	—	—
Nie klasyfikowano	—	—	0[1]	0[1]	0[2]
Razem . . .	49[7]	43	32[3]	37[3]	39[4]

IV*b*	V*a*	V*b*	VI*a*	VI*b*	VII	VIII*a*	VIII*b*	Razem
4	9	5[1]	9	—	6	10[1]	—	75[6]
23	31	29	34[2]	—	43[1]	26[1]	—	349[9]
3	—	—	—	—	—	—	—	12
7	—	1	3	—	5	1	—	31[2]
—	—	—	—	—	—	—	—	2[1]
37	40	35[1]	46[2]	—	54[1]	37[2]	—	469[18]
3	10[1]	5	9	9	5	3	3	84[4]
25[1]	20	25	22	24[1]	35[2]	15	21	309[10]
1	—	—	—	—	—	—	—	16
6	1[1]	4	1[1]	3	—	1	2	41[4]
1	2[1]	1[1]	4	3	1	1	1	15[4]
—	—	—	—	—	—	—	1	1
0[1]	0[1]	0[1]	—	—	1	—	—	1[7]
36[2]	33[4]	35[2]	36[1]	39[1]	42[2]	20	28	467[39]

XII.

Kronika zakładu.

Rok szkolny 1912/13 rozpoczął się nabożeństwem dnia 3. września 1912 w kościele ks. Dominikanów (z powodu restaurowania auli).

Dnia 4. września odbyło się w kościele ks. Dominikanów nabożeństwo żałobne za ś. p. dyrektora zakładu, Dra Franciszka Tomaszewskiego, zmarłego podczas wakacyi.

Dnia 9. września jako w rocznicę śmierci Cesarzowej Elżbiety odbyło się nabożeństwo żałobne w tymże kościele.

W dniach 23. do 25. września odbył się egzamin dojrzałości piśmienny, a w dniach 26. i 27. września ustny (termin jesienny) pod przewodnictwem dyr. Stanisława Schneidera.

Dnia 24. i 25. września przystąpiła młodzież do spowiedzi i Komunii św.

Dnia 29. września wzięli udział uczniowie pod przewodnictwem nauczycieli w uroczystości na cześć Skargi.

Dnia 4. października zostało odprawione z powodu imienin Najjaśniejszego Pana uroczyste nabożeństwo z udziałem młodzieży i grona nauczycielskiego.

Dnia 17. października odbyło się z powodu rocznicy śmierci Tadeusza Kościuszki nabożeństwo żałobne w kościele św. Mikołaja.

Dnia 20. października odbył się po nabożeństwie niedzielnem poranek ku czci ks. Piotra Skargi.

Dnia 5. listopada przybyły z Drezna fizyk, Herman Scheffler, miał w sali fizyki wykład z doświadczeniami o radium. Licznie zebrana młodzież z członkami grona nauczycielskiego przysłuchiwała się z zaciekawieniem pouczającym wywodom prelegenta.

Dnia 17. listopada odbyło się uroczyste nabożeństwo i poświęcenie nowego ołtarza w auli, dokonane przez Najprzewielebniejszego Ks. Arcybiskupa Dra Józefa Bilczewskiego w obecności JWP. Wiceprezydenta Rady Szkolnej krajowej, Inspektora krajowego, Grona matek, ogółu nauczycieli z dyrektorem na czele i uczniów. W gorących a z głębi serca płynących słowach przemówił Dostojny Arcypasterz do uczniów, zachęcając ich, by byli dobrymi chrześcijanami, by duchem Chrystusowym owiani i przejęci stali się pionierami idei Chrystusowej na niwie społecznej, na której w przyszłości pracować będą. Następnie odprawił Najprz. Arcypasterz Mszę św., podczas której liczny zastęp uczniów przystąpił do Komunii św. — Po Mszy św. przemówił głęboko i serdecznie JWP. Wiceprezydent Rady Szkol. kraj., Dr. Ignacy Dembowski. W przemówieniu swem wskazywał, jaka to nić złota winna w pracy nad młodzieżą łączyć rodzinę i szkołę, nauczycieli i uczniów. Zwracając się do młodzieży, wzywał, by tu przed

tym ołtarzem zanosząc swe modły, „ślubowała wierną, poczciwą, służbę: Bogu i Ojczyźnie!“

W uroczystości wzięli udział oprócz całego grona nauczycielskiego również i dawni maturzyści w pokaźnej liczbie, chcąc niejako zaznaczyć, że chociaż opuścili mury zakładu, są jednak z nim zawsze myślą i sercem złączeni. Zwłaszcza za udział w chórze śpiewaków należy się im serdeczne uznanie.

Gorące słowa podziękowania wyraża zakład Przezacnemu Komitetowi Pań, którego trudy i zabiegi tak pięknem i zbożnem zostały uwieńczone dziełem; WP. inżyn. Rozwadowskiemu za radę, pracę i ofiary, łożone przy odnowieniu auli i budowie ołtarza; wszystkim szlachetnym Ofiarodawcom, co na tak piękny cel nie szczędzili grosza, serdeczne, stokrotne: „Bóg zapłać!“

Dnia 18. listopada obchodził zakład w auli „Poranek ku czci trzech wieszczów“. Na zakończenie przemówił członek grona naucz. p. Ludwik Skoczylas.

Dnia 19. listopada jako w dzień śmierci ś. p. Cesarzowej Elżbiety odprawiono w auli nabożeństwo żałobne.

Dnia 20. listopada uczestniczyła młodzież zakładu w obchodzie jubileuszowym w teatrze z powodu setnej rocznicy urodzin Józefa Ignacego Kraszewskiego.

Dnia 28. listopada odbyło się nabożeństwo żałobne w auli jako w setną rocznicę urodzin ś. p. J. I. Kraszewskiego, poczem nastąpił wykład członka grona naucz. p. Stefana Vrtela o zasługach Zmarłego, położonych około literatury ojczystej.

Dnia 29. listopada jako w rocznicę powstania z r. 1831. odbyło się nabożeństwo żałobne.

Dnia 22. stycznia jako w rocznicę 50. powstania z r. 1863. odbyło się nabożeństwo żałobne w auli, poczem nastąpił wykład prof. dra Semkowicza i obchód, urządzony przez młodzież.

Dnia 31. stycznia odbyło się nabożeństwo szkolne na zakończenie 1. półrocza.

Dnia 20. lutego wzięli uczniowie pod przewodem nauczycieli kl. I.—III. udział w pogrzebie ucznia kl. I. Ludwika Hamerskiego, który zaledwie przez parę dni był w szkole.

W dniach 24. do 27. lutego odbyły się rekolekcye Wielkanocne, zakończone spowiedzią i Komunią św. Kierował niemi ks. M. Górnisiewicz.

Dnia 22. lutego odbył się w sali fizyki „Obchód ku czci Władysława Bełzy“ dla uczniów kl. I.—III. Po produkcyach muzykalno-wokalnych, zagajonych przez p. Juliusza Zaleskiego, przemówił do młodzieży ks. katecheta Król.

Dnia 4. marca jako w dniu Patrona zakładu, św. Kazimierza, odprawiono uroczyste nabożeństwo w auli z łaskawym współudziałem ks. Dominikanów.

Dnia 6. kwietnia rozpoczął lektor wymowy na wszechnicy lwowskiej, radca Tenner, kurs wymowy dla uczniów klas V.—VII. w auli zakładu. W kursie tym, który potrwał do końca r. szk., brało udział 70 uczniów i kilkunastu członków grona nauczycielskiego, nadto liczni przedstawiciele gron poszczególnych lwowskich zakładów. Wykład w dniu 18. maja zaszczycił JWP. Wiceprezydent Rady szkolnej swą obecnością.

Dnia 6. kwietnia odbyło się dla uczniów klas I.—IV. w sali fizyki przedstawienie obrazów świetlnych i barwnych w liczbie 50 p. t. „Podróż po Polsce“ z wykładem objaśniającym p. Czuruka.

Dnia 12. kwietnia wygłosił p. Skiba w sali fizyki dla uczniów klas II.—V. wykład z dziedziny alkoholizmu, ilustrowany obrazami świetlnymi.

Dnia 3. maja odprawiono o godz. 8-mej rano w auli szkolnej nabożeństwo jako w rocznicę nadania pamiętnej konstytucyi. Dnia następnego wzięła młodzież udział pod przewodnictwem nauczycieli i gospodarzy klas w mszy polowej na boisku „Sokoła“.

W dniach od 19. do 21. maja odbył się egzamin dojrzałości piśmienny.

Dnia 9. maja odbył się po południu w auli zakładu Obchód ku pamięci nadania konstytucyi 3. maja, urządzony staraniem młodzieży zakładu, a w obecności członków grona. Przemówił do młodzieży prof. dr. Osiecki.

Dnia 26. maja przystąpili uczniowie do spowiedzi, a 27. maja do Komunii św. Tegoż dnia po południu udzielił im bierzmowania Najprzewielebniejszy Ksiądz Biskup Bandurski.

W dniach od 9. do 14. i 17. czerwca odbył się ustny egzamin dojrzałości pod przewodnictwem JWP. Radcy Dra Franciszka Majchrowicza, c. k. inspektora krajowego.

Dnia 28. czerwca odprawiono mszę św. za spokój duszy Cesarza Ferdynanda.

Rok szkolny zakończono uroczystem nabożeństwem w kaplicy szkolnej dnia 29. czerwca, poczem rozdano uczniom świadectwa.

XIII.

Wynik egzaminu dojrzałości.

Oddział A.

Biłyk Józef, ur. 15/3 1894 we Lwowie, wydz. prawn.
Distler Adolf, ur. 21/1 1894 we Lwowie, wydz. prawn.
Geschwind Leon, ur. 12/1 1895 we Lwowie, wydz. prawn.
Karczewski Józef, ur. 19/2 1893 we Lwowie, górnictwo.
Klug Mieczysław, ur. 7/6 1895 w Białej, wydz. medycz.

Ossoliński Kazimierz, ur. 24/11 1894 w Złoczowie, wydz. filoz.
Ostowski Stanisław, ur. 28/6 1895 w Dąbrowej, wydz. medycz.
Południewski Aleksander, ur. 19/9 1895 w Skolem, wydz. prawn.
Rapaport Abraham, ur. 24/1 1894 w Rakowcu, wydz. medycz.
Sękowski Juliusz, ur. 7/7 w Rzochowie, wydz. prawn.
Spiegel Wilhelm, ur. 5/11 1895 we Lwowie, wydz. prawn.
Szulc Stanisław, ur. 6/3 1895 w Dublanach, technika.
Teitelbaum Lazar, ur. 12/12 1894 w Słupkach, wydz. prawn. i akad. handl.
Trapszo Tadeusz, ur. 29/5 1894 w Krakowie, wydz. prawn.

Oddział B.

Bernadzikowski Władysław, ur. 3/5 1895 w Brzesku, wydz. medycz.
Borzęcki Stanisław, ur. 10/4 1895 we Lwowie, technika.
Dische Zacharyasz, ur. 18/2 1895 w Samborze, wydz. medycz.
Dylski Mieczysław, ur. 14/11 1895 w Peczyniżynie, wydz. filoz.
Gottlieb Ignacy, ur. 20/1 1895 w Samborze, akad. handl.
Griffel Henryk, ur. 2/2 1895 w Podgórzu, technika.
Horodyski Ludwik, ur. 28/8 1895 we Lwowie, technika.
Horowitz Ludwik, ur. 27/3 1895 we Lwowie, technika.
Kadyi Władysław, ur. 5/3 1895 we Lwowie, wydz. filoz.
Langner Adam, ur. 7/10 1892 we Lwowie, wydz. prawn.
Löwenheck Bernard, ur. 16/12 1894 we Lwowie, wydz. prawn.
Niemiec Jan, ur. 17/8 1894 we Lwowie, wydz. filoz.
Podlewski Kazimierz, ur. 4/3 1895 we Lwowie, wydz. medycz.
Reinhold Karol, ur. 29/5 we Lwowie, wydz. medycz.
Ripa Karol, ur. 21/3 1895 w Lisku, akad. eksport.
Stroh Albert, ur. 20/1 1895 we Lwowie, wydz. medycz.
Ślósarz Marcin, ur. 22/5 1894 w Kobielniku, wydz. teolog.
Thumen Mieczysław, ur. 11/5 1895 we Wiedniu, wydz. filoz.
Weitzmann Zygmunt, ur. 1/8 1893 w Stanisławowie, wydz. prawn.
Wolisch Ludwik, ur. 2/3 1895 we Lwowie, wydz. prawn.

Odmienny druk oznacza tych, którzy otrzymali świadectwo dojrzałości z odznaczeniem.

XIV.

Wykaz książek na rok szkolny 1913/14.

I. Klasa.

Religia. Ks. dr. Jan Ślósarz, Katechizm religii katolickiej dla młodzieży szkół średnich. Wydanie 3. Lwów 1908. Opr. 1 K.

Język łaciński. Dr. Zygmunt Samolewicz, Zwięzła gramatyka języka łacińskiego dla klasy I. i II. Wyd. 6. Lwów 1907. Opr. 1 K.
Józef Steiner i Dr. August Scheindler. Ćwiczenia łacińskie dla I. klasy opracowane przez Dra Zygmunta Samolewicza. Wydanie 5. przygotowali A. Frączkiewicz i F. Próchnicki. Lwów 1907. Opr. 1 K 20 h.

Język polski. Franciszek Konarski, Zwięzła gramatyka języka polskiego. Lwów 1911. Opr. 50 h.
Dr. Maryan Reiter, Czytania polskie dla I. klasy z illustracyami. Lwów 1910. Opr. 3 K.

Język niemiecki. Dr. L. German — Dr. K. Petelenz — St. Gayczak, Ćwiczenia niemieckie dla I. klasy. Wyd. 7. Lwów 1910. 2 K 40 h.

Geografia. Eugeniusz Romer, Geografia. Wyd. 2. z atlasem. Lwów 1908. 3 K 20 h.

Historya powszechna. Dr. Maryan Janelli i J. Kisielewska, Z dziejów ojczystych (w druku).

Matematyka. Wincenty Frank, Arytmetyka dla klasy I. i II. Lwów 1912. Opr. 2 K 40 h.
Ignacy Kranz, Geometrya poglądowa na kl. I. Wyd. 2. Kraków 1912. Opr. 1 K 30 h.

Historya naturalna. Dr. J. Nussbaum-J. Wiśniowski, Wiadomości z zoologii dla niższych klas szkół średnich. Wyd. 3. Lwów 1910. 3 K 60 h.
Dr. Józef Limbach, Botanika na kl. I. i II. szkół średnich (w druku).

II. Klasa.

Religia. Ks. Dr. Jan Ślusarz, Katechizm religii katolickiej dla młodzieży szkół średnich. Wydanie 3. Lwów 1908. Opr. 1 K.

Język łaciński. Dr. Zygmunt Samolewicz, Zwięzła gramatyka języka łacińskiego dla klasy I. i II. szkół średnich. Wyd. 6. Lwów 1907. Opr. 1 K.
Jozef Steiner i Dr. August Scheinler, Ćwiczenia łacińskie dla klasy II. opracowane przez Dr. Zygmunta Samolewicza. Wydanie 6 przygotował A. Frączkiewicz (w druku).

Język polski. Antoni Małecki, Gramatyka języka polskiego szkolna. Wyd. 11. Lwów 1911. Opr. 2 K 40 h.
Dr. Maryan Reiter, Czytania polskie dla II. klasy z illustracyami. Lwów 1911. Opr. 3 K 40 h.

Język niemiecki. Dr. L. German — Dr. K. Petelenz — St. Gayczak, Ćwiczenia niemieckie dla II. klasy. Wyd. 5. Lwów 1912. Opr. 2 K 80 h.

Geografia. Michał Siwak, Geografia dla klasy II. i III. Lwów 1911. Opr. 3 K 20 h.

Historya powszechna. Dr. Aleksander Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych dla niższych klas szkół średnich. Część I. Wyd. 4. poprawione i uzupełnione. Lwów 1912. Opr. 2 K.

Matematyka. Wincenty Frank, Arytmetyka dla klasy I. i II. Lwów 1912. Opr. 2 K 40 h.
Ignacy Kranz, Geometrya poglądowa na kl. II. szkół średnich. Kraków 1910. Opr. 1 K 40 h.

Historya naturalna. Dr. Józef Nussbaum i Józef Wiśniowski, Wiadomości z zoologii dla niższych klas szkół średnich, Wyd. 3. Lwów 1910. 3 K 60 h.
Józef Rostafiński, Botanika szkolna dla klas niższych. Wyd. 6. Kraków 1907. 2 K 60 h.

III. Klasa.

Religia. Ks. Jougan, Liturgika. Wydanie 4. Lwów 1910 Opr. 1 K 40 h.
Ks. Szydelski, Dzieje biblijne starego zakonu. Lwów 1912. — 1 K. 50 h.

Język łaciński. Dr. Zygmunt Samolewicz i Tomasz Sołtysik, Gramatyka Języka łacińskiego. Część II. Składnia. Wyd. 9. Lwów 1909. Opr. 2 K 40 h.
Franciszek Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla klasy III. Wyd. 6. Lwów 1912. Opr. 1 K 80 h.
Aleksander Frączkiewicz, Czytanka łacińska na podstawie Korneliusza Neposa i Kurcyusza Rufusa do użytku III. i IV. klasy szkół średnich. Lwów. Opr. 2 K 30 h.

Język grecki. E. Fiderer, Gramatyka języka greckiego. Wyd. 4. Lwów 1909. Opr. 3 K.
Józef Winkowski, Józef Taborski, Ćwiczenia greckie. Wyd. 3. do nowego planu przystosował Piotr Passowicz. Lwów 1910. Opr. 3 K.

Język polski. A. Małecki, Gramatyka języka polskiego szkolna. Wyd. 9—11. Lwów 1911. Opr. 2 K 40 h.
Dr. Maryan Reiter, Czytania polskie dla III. klasy z illustr. Lwów 1912. Opr. 3 K 40 h.

Język niemiecki. Dr. L. German—Dr. K. Petelenz—St. Gayczak, Ćwiczenia niemieckie dla kl. III. Wyd. 5. Lwów 1911. Opr. 2 K 80 h.
A. Jahner, Deutsche Gramatik. Wyd. 3. i 4. Lwów 1911. Opr. 2 K 20 h.

Geografia. Michał Siwak, Geografia dla klasy II. i III. Lwów 1911. Opr. 3 K 20 h.

Historya powszechna. Gebert Bronisław i Gizela Gebertowa, Opowiadania z dziejów monarchii austr.-węg. Lwów 1912. Opr. 2 K 50 h.

Matematyka. Wincenty Frank, Początki arytmetyki ogólnej i algebry dla klasy III. Lwów 1912. Opr. 1 K 50 h. Kranz Ignacy, Geometrya poglądowa na klasę III. Kraków 1910. — 1 K 80 h.

Fizyka. Władysław Żłobicki, Wiadomości z fizyki dla niższych klas szkół średnich (w druku).

IV. Klasa.

Religia. Ks. Dr. Szydelski, Dzieje biblijne Nowego zakonu. Lwów 1910. Opr. 1 K 80 h.

Język łaciński. Dr. Zygmunt Samolewicz i Tomasz Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Składnia. Wyd. 9. Lwów 1909. Opr. 2 K 40 h.
Franciszek Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla klasy IV. Wyd. 4. Lwów 1909. Opr. 2 K.
C. Iulii Caesaris Commentarii de bello Gallico. Wydał Fr. Terlikowski, Wyd. 4. Lwów 1912. Opr. 1 K 60 h.

Język grecki. Edward Fiderer, Gramatyka języka greckiego. Wyd. 1—4. Lwów 1909. Opr. 3 K.
Józef Winkowski-Józef Taborski, Ćwiczenia greckie dla klasy III. i IV. Wyd. 3. Do nowego planu przystosował Piotr Passowicz. Lwów 1910. Opr. 3 K.

Język polski. Ant. Małecki, Gramatyka języka polskiego szkolna. Wyd. 9—11. Lwów 1910. Opr. 2 K 40 h.
Fr. Próchnicki i K. Wojciechowski, Wypisy polskie. Tom IV. Lwów 1911. Opr. 3 K 60 h.

Język ruski. Według planu A. Kokorudz-Konarski, Gramatyka ruska dla Polaków. Lwów 1900. Opr. 2 K.
Bohdan Łepki, Czytanka ruska 1904. — 1 K. 20 h.

Język niemiecki. Dr. L. German-Dr. K. Petelenz-St. Gayczak, Ćwiczenia niemieckie dla IV. klasy. Wyd. 4. Lwów 1910. — 3 K.
Dr. A. Jahner, Deutsche Gramatik, Wydanie 3. i 4. Lwów 1911. Opr. 2 K. 20 h.

Geografia. Stanisław Majerski, Geografia monarchii austr.-węg. Wyd. 6. Lwów 1912. Opr. 2 K 20 h.

Historya powszechna. Wincenty Zakrzewski, Historya powszechna. Część I. Wyd. 7. Kraków 1911. Opr. 2 K 40 hal.

Matematyka. Wincenty Frank, Arytmetyka i algebra, Część I. dla IV. i V. (w druku).

Antoni Łomnicki, Geometrya. Część I. i II. dla klasy IV. i V. (Planimetrya i Stereometrya). Lwów 1911. Opr. 3 K 40 h.

Fizyka. A. M. Kawecki i Fr. Tomaszewski, Fizyka dla niższych klas szkół średnich. Wydanie 6. Kraków 1910. Opr. 2 K.

Mineralogia z chemią. Wincenty Frank i Józef Limbach, Mineralogia łącznie z chemią. Lwów 1912. Or. 2 K 20 h.

V. Klasa.

Religia. Ks. Dr. Maciej Sieniatycki. Ogólna katolicka dogmatyka. Wyd. 2. Lwów 1906. Opr. 2 K.

Język łaciński. Z. Samolewicz i T. Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Składnia Wyd. 9. Lwów 1909. Opr. 2 K 40 hal.

Tadeusz Sinko, Wiązanka wierszy Owidyusza z dodatkiem wybranych elegii Tibulla i Propercyusza. Lwów 1912. Opr. 1 K 60 h.

Jan Jędrzejowski, Czytanka z dzieł Liwiusza (w druku).

Język grecki. F. Fiderer, Gramatyka języka greckiego. Wyd. 4. Lwów 1909. Opr. 3 K.

E. Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta. Wyd. 4. Lwów 1909. Opr. 2 K 40 h.

Homera Iliada. Część I. opracowali Scheindler-Sołtysik. Opr. 1 K 20 h.

Język polski. Franciszek Próchnicki i Dr. Konst. Wojciechowski. Wypisy polskie dla klasy V. Lwów 1911. 3 K 80 h.

Język ruski. Według planu A.

a) w I. półroczu podręczniki, jak w klasie IV.

b) w II. półroczu, Барвіньский, Вибір з українськоруской літератури для семінарий учительских. Львів 1910. Opr. 4 K.

Język niemiecki. Jul. Ippoldt i Adolf Stylo. Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galizischen Mittelschulen I. Teil. V. Klasse. Wyd. 3. Lwów 1912. Opr. 3 K 80 h.

Historya powszechna. Winc. Zakrzewski, Historya powszechna. Część I. Wyd. 7. Kraków 1911. Opr. 2 K 40 h.

Winc. Zakrzewski, Historya powszechna. Część II. Wyd. 5. Kraków 1908. Opr. 2 K 40 h.

Matematyka. Wincenty Frank, Arytmetyka i algebra. Część I. dla klasy IV. i V. (w druku).

Antoni Łomnicki, Geometrya. Część I. II. dla kl. IV. i V. Planimetrya i Stereometrya. Lwów 1911. Opr. 3 K 40 h.

Historya naturalna. M. i I. Łomnicki, Mineralogia i geologia. Wyd. 7. Lwów 1913. Opr. 2 K 80 h.
Józef Rostafiński, Botanika szkolna dla klas wyższych. Wyd. 4. Kraków 1911. Opr. 3 K 20 h.

VI. Klasa.

Religia. Ks. Dr. Sieniatycki, Dogmatyka szczegółowa. Wyd. 2. Lwów 1910. Opr. 2 K 20 h.

Język łaciński. Tomasz Sołtysik, C. Sallustii Cripsi Bellum Iugurthinum. Lwów 1910. Opr. 70 h.
F. Nagórzański, Listy wybrane Pliniusza Młodszego. Lwów 1912. Opr. 1 K 30 h.
Jan Szczepański, Wybór mów Cycerona. Część I. (w druku).
Stanisław Rzepiński, Wybór poezyi Wergilego. Wiedeń-Lwów 1912. Opr. 1 K 70 h.
Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Składnia. Wyd. 9. Lwów 1909. Opr. 2 K 40 h.
Franciszek Terlikowski, Życie publiczne, prywatne i umysłowe starożytnych Grekow i Rzymian. Lwów 1912. (Książka pomocnicza). Opr. 4 K 80 h.

Język grecki. Homera Iliada. Część I. Wydał Scheindler-Sołtysik. Lwów 1908. Opr. 1 K 20 h.
Homera Iliada. Część II. Wydał Scheindler-Sołtysik. Lwów 1909. Opr. 1 K 50 h.
Franciszek Terlikowski, Wybór z dziejów Herodota, Wiedeń-Lwów 1900. Opr. 2 K 20 h.
Plutarch, Żywoty Cycerona i Demostenesa, wydał Fr. Nagórzański, Lwów 1911. (Książka pomocnicza). Opr. 2 K 20 h.
Franciszek Terlikowski, Życie publiczne, prywatne i umysłowe starożytnych Greków i Rzymian. Lwów 1912. (Książka pomocnicza) Opr. 4 K 80.
E. Fiderer, Gramatyka języka greckiego. Wyd. 4. Lwów 1909. Opr. 3 K.

Język polski. I. Chrzanowski i K. Wojciechowski. Wiadomości z historyi literatury polskiej do r. 1822 z wypipisami. (W druku).

Język ruski. Według planu A.
Барвіньский, Вибір з українско-рускоі літератури для семінарий учительских. Львів 1910. 4 K.

Język niemiecki. Jul. Ipoldt i A. Stylo, Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galizischen Mittelschulen. II. Teil. VI. Klasse. Wyd. 2. Lwów 1910. Opr. 3 K 60 h.

Geografia i historya powszechna. Win. Zakrzewski, Historya powszechna. Część III. Kraków 1908. Wyd. 4. Opr. 2 K 80 h.

Matematyka. Pl. Dziwiński, Podręcznik arytmetyki i algebry dla klas wyższych. Lwów 1910. Opr. 4 K 50 h.

Dr. A. Łomnicki, Geometrya. Część III. i IV. dla kl. VI., VII. i VIII. Lwów 1912. Opr. 3 K 80 h.

Kranz, Logarytmy. Wyd. 2. Kraków 1912. 1 K 30 h.

Historya naturalna. Dr. Józef Nussbaum, Zoologia dla klas wyższych szkół średnich. Wydanie 2. Lwów 1912. Opr. 3 K 60 h.

VII. Klasa.

Religia. Ks. Karol Szczeklik, Etyka katolicka. Wyd. 5. Kraków 1912. Opr. 2 K 20 h.

Język łaciński. Jan Szczepański, Wybór mów Cycerona. Część I. (w druku).

Franciszek Terlikowski. M. T. Ciceronis de officiis libri tres. Wiedeń-Lwów 1896. Opr. 1 K 60 h.

Stanisław Rzepiński. Wybór poezyi Wergilego. Wiedeń-Lwów 1912. Opr. 1 K 70 h.

Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Składnia. Wyd. 9. Lwów 1909. Opr. 2 K 40 h.

Franciszek Terlikowski, Życie publiczne, prywatne i umysłowe starożytnych Greków i Rzymian. Lwów 1912. (Książka pomocnicza). Opr. 4 K 80 h.

Język grecki. Homera Odysseja, wydał M. Jezienicki, Wiedeń-Lwów 1908. Opr. 3 K.

Wybór mów Demostenesa, wydał. W. Schmidt, Wiedeń-Lwów 1893. Opr. 1 K 40 h.

Plato, wybór pism, opracował J. Jędrzejowski, Wyd. 1. ill. Lwów 1912. Opr. 3 K.

E. Fiderer, Gramatyka języka greckiego. Lwów 1909. Opr. 3 K.

Język polski. Stanisław Tarnowski i Franciszek Wójcik, Wypisy polskie. Część I. Wyd. 1. Lwów 1909. Opr. 3 K 30 h.

Stanisław Tarnowski i Franciszek Próchnicki, Wypisy polskie. Część II. Wyd. 4. Lwów 1911. Opr. 3 K 60 h.

Język ruski. Według planu A.

Барвіньский, Вибір з україньско-рускої лїтератури для семінарий учительских. Львів 1910. — 4 K.

Język niemiecki. J. Ippoldt u. A. Stylo, Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galizischen Mittelschulen III. Teil. VII. Klasse. Lwów 1911. Wyd. 2. 4 K.

Geografia i historya powszechna. Winc. Zakrzewski, Historya powszechna. Część III. Kraków 1908. Wyd. 5. Opr. 2 K 80 h.

Anatol Lewicki, Zarys dziejów Polski i krajów ruskich. Wyd. 4. Kraków 1910. Opr. 2 K.

Matematyka. Pl. Dziwiński, Podręcznik arytmetyki i algebry dla klas wyższych. Wyd. 4. Lwów 1910. Opr. 4 K 50 h.

Dr. A. Łomnicki, Geometrya dla klas VI., VII. i VIII. Lwów 1912. Opr. 3 K 80 h.

I. Kranz, Logarytmy. Wyd. 2. Kraków 1905. Opr. 1 K 30 h.

I. Kranz, Zbiór zadań matematycznych dla klas wyższych. Wyd. 2. Kraków 1905. (Ks. pomocnicza). Opr. 3 K 50 h.

Fizyka. M. Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla wyższych klas. Wyd. 4. Kraków 1906. 3 K 40 h.

Fr. Tomaszewski, Chemia. Wyd. 4. Kraków 1912. Brosz. 70 h.

Propedeutyka filozoficzna. Nuckowski, Początki logiki ogólnej. 1903. (Wyczerp.) 2 K.

VIII. Klasa.

Religia. Ks. Walenty Gadowski, Zarys historyi kościoła katolickiego. Wyd. 3. Tarnów 1911. Opr. 3 K.

Ks. Jougan, Historya kościoła katolickiego. Wyd. 3. Lwów 1907. Opr. 2 K.

Język łaciński. Wybór pism Kw. Horacego Flakkusa, wydał Julian Dolnicki. Opr. 1 K 50 h.

Wybrane pisma historyczne Tacyta, wydał J. Staromiejski. Wiedeń-Lwów 1898. Opr. 2 K 20 h.

Z. Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wyd. 9. Lwów 1909. Opr. 2 K. 40 h.

Język grecki. Homera Odysseja, wydał M. Jezienicki, Wiedeń-Lwów 1908. Opr. 1 K.

Plato, Wybór pism, opracował J. Jędrzejowski, Wyd. I. i II. Lwów 1912. Opr. 3 K.

Sofoklesa Antygona, opracował Dr. Jan Oko, Lwów 1913 (w druku).

E. Fiderer, Gramatyka języka greckiego. Wydanie 4. Lwów 1909. Opr. 3 K.

Język polski. Stanisław Tarnowski i Franciszek Próchnicki. Wypisy polskie. Część II. Wyd. 4. Lwów 1911. Opr. 3 K 60 hal.

Język niemiecki. Julius Ippoldt. Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galizischen Mittelschulen. IV. Teil. VIII. Klasse. Lwów 1909. 4 K.

Geografia i Historya powszechna. Stanisław Głąbiński i L. Finkel, Historya austryacko-węgierskiej monarchii i wiadomości polityczne i społeczne. Wyd. 3. Lwów 1910. Opr. 2 K.

Anatol Lewicki, Zarys dziejów Polski i krajów ruskich Wyd. 4. Kraków 1910. Opr. 2 K.

Matematyka. Pl. Dziwiński, Podręcznik arytmetyki i algebry dla wyższych. Wyd. 4. Lwów 1910. Opr. 3 K 60 h.

Dr. A. Łomnicki, Geometrya dla kl. VI., VII. i VIII. Lwów 1912. Opr. 3 K 80 h.

Kranz, Logarytmy. Wyd. 2. Kraków 1911. 1 K 30 h.

Kranz, Zbiór zadań matematycznych dla klas wyższych. Wyd. 1. i 2. Kraków 1905. (Ks. pomocnicza). 3 K 50 h.

Fizyka. M. Kawecki i Fr. Tomaszewski, Fizyka dla wyższych szkół średnich. Wyd. 3. i 4. Kraków 1906. Opr. 3 K 40 h.

Propedeutyka filozoficzna. Lindner-Kulczyński, Wykład psychologii. Wyd. 3. Kraków 1912. Opr. 2 K 20 h.

XV.

Bursa polska im. Stefana Batorego.

Bursa polska im. Stefana Batorego dla uczniów gimnazyum Franciszka Józefa mieści się w budynku miejskim przy ulicy Jabłonowskich l. 11. Z końcem b. r. szk. znachodziło się w bursie 18 wychowanków za opłatą miesięczną od 21 do 43 K (przeciętna opłata wynosiła 30 K miesięcznie). Fundusze na utrzymanie bursy płyną z jednorazowych datków, składanych na ręce Dyrekcyi gimnazyum lub do puszek, z wkładek członków Towarzystwa Bursy polskiej im. Stefana Batorego, tudzież z przedsiębiorstw Wydziału tegoż Towarzystwa. Towarzystwo to, zawiązane w r. 1907. za inicyatywą byłych uczniów gimnazyum Franciszka Józefa i ś. p. Dra Tomaszewskiego, liczy obecnie niespełna 350 członków z roczną wkładką najniższą 6 K. Prezesem Towarzystwa jest wicedyrektor Magistratu Dr. Ksawery Fiszer, kierownikiem zaś bursy członek grona nauczycielskiego tutejszego gimnazyum Władysław Szujski. W roku przyszłym Wydział Towarzystwa przyjmie kilkunastu nowych wychowanków za normalną opłatą 43 K miesięcznie, ewentualnie za opłatą nawet znacznie zniżoną w wypadkach zasługujących na uwzględnienie. Podania, zaopatrzone w świadectwo szkolne i — w razie ubiegania się o zniżenie opłaty — w świadectwo ubóstwa, należy wnosić do dyrekcyi gimnazyum.

XVI.

Imienny spis uczniów.

Druk odmienny oznacza chlubnie uzdolnionych.

Klasa I.

Aman Michał
Bazylewicz Eliasz
Bergner Edmund
(Biel Tadeusz do 17/5)
Chrzanowski Roman
Chrząszczyński Witold
Cwynar Andrzej
Czemeryński Jerzy (pryw.)
Deryng Antoni
Fink Edmund
Flach Aleksander
Grabowski Romuald
Griffel Edward (pryw.)
Grund Józef
(Hamerski Ludwik um. 18/2)
Hebenstreit Bronisław
Jaworski Jerzy
(Kaźmirowicz Adolf do 17/5)
Kiper Leon (pryw.)
Kocimski Karol
Krzeczunowicz Kornel (pryw.)
Krzyżanowski Kazimierz
Lewicki Włodzimierz
Madeyski Jan (pryw.)
Maryniak Władysław
Marynowski Jerzy
Masłowski Kazimierz
Mehrer Ferdynand
Menkes Józef
(Minasowicz Piotr do 30/1)
Miś Tadeusz (pryw.)
Muzyka Tadeusz
Neszel Julian
Nędzowski Józef
(Niewiarowicz Roman do 30/9),
Paneth Roman
Piwocki Franciszek
Polak Kazimierz
Reich Leonard
Roszko Otton
Rużycki Stefan
Rybicki Paweł
Sakowski Kazimierz
Schwarz Emilian
Sołowij Władysław
Starck Adolf
Stojałowski Kazimierz
Swiątkiewicz Michał
Szałajdewicz Stefan
Telichowski Jan
Teppa Stanisław
Weinberg Eugeniusz
Weiss Michał
Wodzicki Henryk hr. (pryw.)
Wrona Mieczyław
Zaborski Stanisław
Zabłocki Jerzy
Zahradnik Andrzej
Żmudziński Juliusz.

Klasa II.

Barański Eugeniusz
Biechoński Wojciech
Bukowczyk Stanisław
Chodzikiewicz Kazimierz
Czerniec Stanisław
Czerniewicz Stefan

Damm Edmund
Dawid Marcin
Falkiewicz Antoni
Falkowski Zdzisław
Flach Agenor
Godymirski Czesław
Grajewski Ludwik
Hahn Aleksander
Heilman Zygmunt
(Ichniowski Aleksander do 15/3)
Kilanowicz Henryk
Kleinman Maryan
Koczabski Tadeusz
Kolbuszewski Stanisław
Kwiatkowski Feliks
Lipecki Włodzimierz
Lösch Kazimierz
Mandybur Edward
Messer Maurycy
Palatzka Adam
Panczyj Stanisław
Pital Zygmunt
Podhrebielny Tadeusz
Popielski Wacław
Pragłowski Mieczysław
Przestalski Tadeusz
Rein Ismar
Reinhold Alfred
Ruczajewski Stanisław
Russmann Tadeusz
Rybiński Roman
Smutek Eugeniusz
Szulc Przemysław
Szumowski Kazimierz
Tyger Józef
Warmski Aleksander
Wodziński Tadeusz
Zelena Stanisław.

Klasa III. A.

Augustyn Emil
Bańkowski Adam
Berger Ludwik
Billork Klemens
Blattówna Otylia (pryw.)
Borzęcki Władysław
Chrobak Jan
Czemeryński Stanisław (pryw.)
Dworzak Ludwik
Elektorowicz Czesław
Gajewski Zygmunt
(Gentemann Edward do 10/5)
Gluziński Kazimierz (pryw.)
Grabowski Zenon
(Grzeszczuk Tadeusz do 21/9)
Harasym Jan
(Kienzler Jerzy do 30/1)
Klug Seweryn
Leszczyński Stanisław
Majberg Fryderyk
Malewski Jerzy
Mostowski Stanisław
Orange Stanisław
Piwocki Hipolii
(Pielecki Stefan do 17/5)
Popowicz Zygmunt
(Rohatyn Artur do 10/9)
Russmann Edward
Scharage Chaim
Schipper Henryk
Schleicher Juliusz
(Schnepp Józef do 30/1)
Schofer Filip
Schwarz Stanisław
Semilski Zbigniew
Skulski Stanisław
Święcicki Władysław
Szydłowski Zdzisław
(Wieleżyński Zygmunt do 8/10)
Szymonowicz Jerzy
Taubes Fryderyk
Terlikowski Adam.

Klasa III. B.

Alda Stanisław
Althamer Mieczysław
Alweil Ozyasz
Barbacki Antoni

Brand Ignacy
Brączyk Jan
Batzes Henryk
Chrzanowski Stanisław
Csala Ferdynand
Cyran Bronisław
Flach Zdzisław
Goldberg Julian
Goldhaber Stanisław
Grocholski Adam
Grodzki Kazimierz
Gürtler Alfred
Hahn Wawrzyniec
Habinger Józef
Haraszkiewicz Stefan
Jaroszyński Zbigniew (pryw.)
Jarzyna Adam
Kozarski Konrad
Ladre Bernard
Leśniowski Zbigniew
Nawrocki Władysław
Pasternak Marek
Pokińska Marya (pryw.)
Prochaska Stanisław
Reich Samuel
Schleien Tobiasz
Siedlecki Paweł
Szofer Edwin
Stankiewicz Maryan
Strzelecki Kazimierz
Szczudłowski Witold
Winnicki Adam
Wodzicki Kazimierz hr. (pryw.)
Zabłocki Jan
Żmudziński Leopold
Żmudzki Stanisław
(Żółtański Karol do 19/2).

Klasa IV. A.

Axelrad Oswald
Barański Artur
Bratkowski Zygmunt
Dołżycki Włodzimierz
Elster Alfred
Ferber Mojżesz
Fritz Czesław (pryw.)
Godlewski Jerzy
Götz Leopold
Goldberg Artur
Güttler Ferdynand
Gwóźdź Karol
Hawliczek Józef
(Iwaszkiewicz Władysław do 20/12)
(Kowalski Stanisław do 4/2)
Kriwald Jan
Kroch Emeryk
Krzyczkowski Stanisław
Kwiatkowski Roman
(Leeg Józef do 4/2)
Lewicki Antoni Roman
Limanowski Józef
Limbach Karol
Mandybur Józef
Mazanowski Maryan
Minczeles Nuchim (pryw.)
Mostowski Adam
Opuchlak Władysław (pryw.)
Passowicz Jan
Pivl Eugeniusz (pryw.)
Rapaport Bernard
Raps Wiktor
Rattner Marek
Reich Edmund
Ropelewski Bolesław
Rosenberg Emil
Schleicher Mieczysław
(Schneigert Józef do 17/5)
Sonne Adolf
Spett Karol
Świerczyński Mieczysław
Torbé Leopold
Vorzimmer Henryk
Widt Jerzy
Willaume Jerzy
Zacharko Michał
Zipper Tadeusz.

Klasa IV. B.

Acht Maurycy Oskar
(Antoszewski Stanisław do 14/12)
Beigel Julian
Brillant Józef
(Chirowski Wojciech do 18/3)
Distler Bernard
Eckert Kazimierz
Fisch Henryk
Hanak Konrad
Karniol Maurycy
Kiernig Aleksander
Kijankowski Stanisław
Kiper Jan
Komar Franciszek
Leiner Zygmunt
(Lewicki Karol do 12/10)
Lipsz Józef (pryw.)
Lösch Maryan
Majewski Jan
Maschler Jakób
Mazurkiewicz Franciszek
Mecherzyński Władysław
Mehrer Natan
Nechay Adam
(Pilawski Roman do 30/1)
(Pliszewski Tadeusz do 30/1)
Raczek Wiktor
Rybiński Tadeusz
Schweller Herman
Smalec Maryan
Spieler Oskar
Stadlen Marek
Starkel Jerzy
Stauber Ludwik
Stock Karol
Szychowski Mieczysław
Tymowski Witold
Ulrich Bernard
Ungar Władysław (pryw.)
Völker Benjamin (pryw.)
Werberg Izydor
Wilder Oskar
Wittich Aleksander
Wolf Szymon.

Klasa V. A.

Awin Jakób
Bauer Artur
Bieniawski Stanisław
Blasbalg Adolf
Bocheński Adam
(Budzanowski Kazimierz do 30/1)
Chiger Kazimierz
Cyprian Tadeusz
Dembiński Zbigniew
Dobrzański Bronisław
Frankiewicz Józef
Grabowski Zygmunt
Jakubiczka Emil
Kirchner Adam
Knossew Zygmunt
Kowalski Tadeusz (pryw.)
Krajewski Aleksander (pryw.)
Kroch Edmund
Kruszyński Janusz
Leszczyński Witold
Lewicki Roman
Löwenheck Zygmunt
Macheta Józef
Messer Samuel
Michniewski Bronisław
Muzyka Władysław (pryw.)
Niesiołowski Leon
Podgórski Jerzy
Popowicz Oktawian
Rajewski Leonard
Rosenkranz Bernard
Rubinstein Feliks
Schorr Bertold
Spritzer Karol
Stojowski Jerzy (pryw.)
(Sygietyński Tadeusz do 30/1)
Tauber Filip
Weiss Samuel
Ziobrowski Stefan.

Klasa V. B.

Allerhand Henryk
Ansion Kazimierz (pryw.)
Borzęcki Kazimierz
Bosch Feliks
Dębicki Wacław
Dziedzina Adolf
Feldmesser Erwin
Fleischer Salo
Freundlich Robert
Gabryszewski Roman
Gergowicz Jerzy
Goldenberg Samson
Gruber Franciszek
Habermann Karol
Kamberski Stanisław
Kapuściński Albin
Klecan Zygmunt (pryw.)
Kolarzowski Roman
Lamm Wolf
Latawiec Jan
Pawełek Juliusz
Perediatkiewicz Roman
Pollo Stefan
Polturak Salo
Pykosz Jan
Rosenkranz Wilhelm
Rotlein Ignacy
Rymarowicz Antoni
Sarnicki Kazimierz
Schworm Józef
Suchorzewski Janusz
Szpila Maryan
Teleżyński Konstanty
Warczewski Jan
Weinreb Marceli
Winkler Maryan
Wirga Kazimierz.

Klasa VI. A.

Bajcar Adam
Benedikt Stefan
Bross Juliusz
Buczma Marek
(Budziński Franciszek do 14/12)
Caspary Jerzy
Caspary Tadeusz
Dembitzer Józef
Dormus Oliver br.
Drzymuchowski Jan (pryw.)
(Dżułyński Jerzy do 31/1)
Falkiewicz Tadeusz
Gizelt Józef
Goldberg Ignacy
Grodki Karol
Gürtler Seweryn
Haber Maksymilian
Haszlakiewicz-Gottleb Zygmunt
(Hüttner Ludwik do 3/5)
Jasser Ignacy
Kijanowski Kazimierz
Latawiec Mieczysław
Lebewohl Józef
Lipschütz Henryk
Lubelski Zygmunt
Maniak Stanisław
Masłowski Juliusz
Minasowicz Stefan
(Paulik Roman do 8/10)
Pawłowski Kazimierz
Pogonowski Jerzy
Rucker Zygmunt
Rymarowicz Stanisław
Seńkowski Aleksander
Siedlecki Stanisław
Siudak Bogumił
Stenzel Leon
Studziński Tadeusz
Turek Józef
(Urbanitzky Roman do 30/1)
Winnicki Mieczysław
Ziembowicz Stanisław
Zipper Edmund.

Klasa VI. B.

Bandrowski Tadeusz
Beigel Jakób
Bęc Michał
Bukowczyk Stefan
Czaban Mieczysław
Dreifach Marek
Ehrenpreis Józef
Elster Karol
Flach Wiktor
Gogulski Edward
Goldwasser Henryk
Grabski Stanisław
Griffel Edward
(Hornung Mirosław do 6/1)
Kaliciński Eugeniusz
Kaliciński Wiktor
Kamberski Mieczysław
Kruczkiewicz Antoni
Krzeczunowicz Aleksander (pryw.)
Kucharz Stanisław
Kulicz Leopold
Lonker Justus
Machniewicz Władysław
Małaczyński Karol
Moskwa Maryan
Neuman Adam
Pichl Maryan
Pokorny Ferdynand
Rybicki Andrzej
Sokal Brontsław
Szulc Tadeusz
Tartakower Leon
Wasilewski Tadeusz
Weinberg Michał
Wohlman Alfred
Wolanek Erwin
Woliński Władysław
Zaleski Maryan
Zawadzki Stefan
Ziff Zygmunt
Żymirski Władysław

Klasa VII.

Aulich Gotfryd
Battaglia Andrzej br.
Bauer Izydor
Beck Henryk
Biega Bolesław
Bukowczyk Tadeusz
Czajkowski Maryan
Diakowski Michał
Dżułyński Stefan
Fleischmann Ludwik
Friedmann Bruno
Grzegorczyk Piotr
Hierowski Stefan
Hubl Teofil
Ihnatowicz Tadeusz
Jankowski Tadeusz
(Jastrzębski Tadeusz do 31/5)
Jaworski Tadeusz
Kostołowski Maryan
Kroch Henryk
Kruczek Julian
Kucharski Michał
Lachmund Adam
Loria Roman
Ludwig Kazimierz
Lukas Adam
Ott Mieczysław
Parnes Jakób
Past Edward
Podgórski Franciszek
Podlewski Stanisław
Reinhold Klemens
Roszko Emanuel (pryw.)
Rothenberg Abraham
Rozwadowski Włodzimierz
Rubel Ludwik
(Rudkowski Mikołaj do 14/12)
Schleyen Kazimierz
Schornstein Ludwik
Sękowski Jerzy
Siemieński Wilhelm hr. (pryw.)
Sienkiewicz Michał
Steinthal Juliusz
Sterzyński Tadeusz
Szydłowski Mirosław

Klasa VIII. A.

Biłyk Józef
Blasbalg Leon
Dębicki August
Distler Adolf
Fischbach Tadeusz
Geschwind Leon
Gläsel Karol
Jankowski Włodzimierz
Karczewski Józef
Klug Mieczysław
Laufer Manfred
Ossoliński Kazimierz
Ostowski Stanisław
Południewski Aleksander
Rapaport Abraham
Sękowski Janusz
Spiegel Wilhelm
Szulc Stanisław
Teitelbaum Łazarz
Trapszo Tadeusz.

Klasa VIII. B.

Apfel Stanisław
Benedikt Ernest
Bernadzikowski Władysław
Borzęcki Stanisław
Dische Zacharyasz
Dylski Mieczysław
Gdula Zygmunt
Gołąb Adam
Gottlieb Ignacy
Griffel Henryk
Horodyski Ludwik
Horowitz Ludwik
Kadyi Władysław
Langner Adam
Lehrman Mojżesz
Löwenheck Bernard
Nacher Wilhelm
Niemiec Jan
Osada Zbigniew
Podlewski Kazimierz
Reinhold Karol
Ripa Karol
Stroh Albert
Ślósarz Marcin
Thumen Mieczysław
Urbański Henryk
Weitzmann Zygmunt
Wolisch Ludwik.

OGŁOSZENIE.

Nabożeństwo na rozpoczęcie r. szk. 1913/14 odprawi się w auli dnia 3. września 1913. o godz. pół do 9-tej.

Wpisy uczniów na r. szk. 1913/14 odbędą się 29. i 30. sierpnia. Uczniowie mają przedłożyć przy wpisie świadectwo z ostatniego r. szk.

Uczniowie nowo wstępujący do zakładu muszą przedłożyć: *a)* metrykę urodzenia, *b)* świadectwo szkolne tego zakładu, w którym przedtem pobierali naukę, z potwierdzeniem dyrekcyi, że mogą przejść bez przeszkody do innego zakładu, *c)* świadectwo powtórnego szczepienia ospy.

Przy wpisie złożyć mają taksę wstępną w kwocie 4 kor. 20 hal., nadto 2 kor. na zbiory naukowe i 1 kor. na gry i zabawy.

Egzaminy poprawcze i uzupełniające dnia 30. sierpnia.

Egzaminy wstępne do kl. II.—VIII. dnia 2. września.